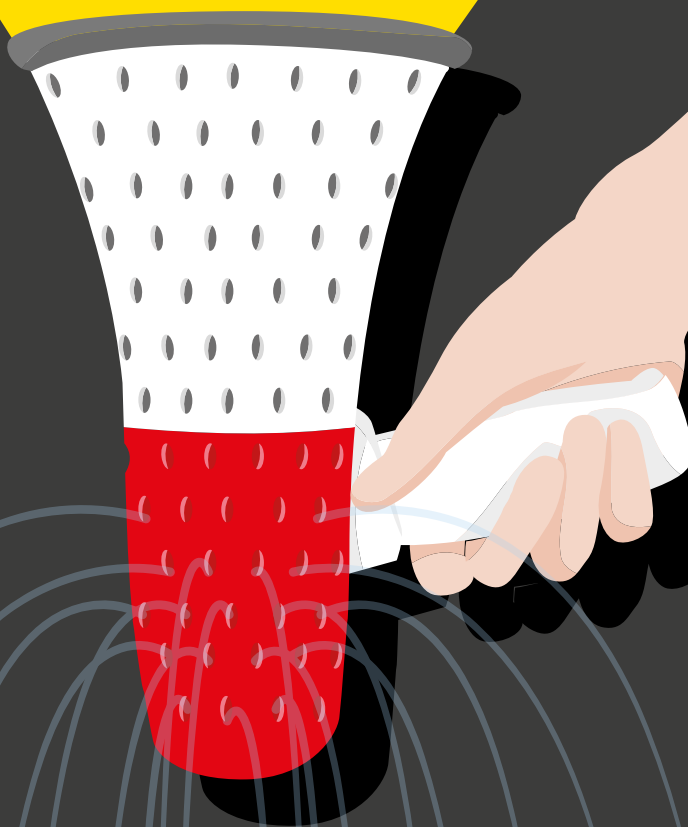

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 230 | Novembre 2024 | Any XXI | 4,25 €

És útil, la dissidència?

Pepe Beúnza
Joan Coscubiela
Ramon Font
Verónica Gago
Trifonia Melibea Obono

LA CONVERSA
Com afrontar
el passat colonial?

ENTREVISTA
Francesc Torralba
i la pèrdua d'un fill

OPINIÓ
"Gossets",
d'Oriol Ribet

MOSTRA DE CINEMA ESPIRITUAL DE CATALUNYA

Del 15 al 30
de novembre

2024

 Generalitat
de Catalunya

EDITORIAL

El cost d'anar a contracorrent

La dissidència és un dret. La dissidència, entesa com un desacord parcial o total amb l'ordre establert en la societat o en algun dels seus àmbits, apareix en diversos textos legislatius. Per exemple, a la Constitució dels Estats Units (1787) s'estableix que "el poble té dret a instituir un nou govern" si l'actual no garanteix certs drets. I a la Declaració francesa dels Drets de l'Home i del Ciutadà s'afirma que, quan el Govern viola els drets a la ciutadania, la insurrecció esdevé un deure sagrat, per reposar-los. Ara bé, malgrat que la dissidència apareix en diversos textos legals, no tenim la consciència que sigui un dret, perquè la dissidència té un preu, unes conseqüències, per qui l'exerceix.

Segons Teresa Freixes, catedràtica de Dret Constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelona, el fet de revoltar-se contra el sistema confirma una paradoxa recurrent: qui exerceix el dret de la dissidència per evidenciar la vulneració de molts altres drets, sovint acaba relegat a l'ostracisme, al desprestigi professional; se l'intenta eliminar de la vida pública i reduir la seva capacitat d'influència.

I, en un moment en què l'extrema dreta i les ideologies autoritàries viuen un inquietant retorn i que la guerra sembla no tenir data de caducitat ni aturador, les minories que defensen els drets bàsics i les veus crítiques amb el sistema, com per exemple, els estudiants nord-americans que es manifesten contra la guerra a Gaza o la dissidència russa contrària a les polítiques de Vladímir Putin, són les primeres a ser silenciades. Discursos que, malgrat el seu impacte en els mitjans de comunicació i la seva absoluta legitimitat, sovint ens semblen inútils o poc eficaços davant els grans poders.

Davant aquesta situació, ens volem preguntar: és realment útil la dissidència? És sempre positiva la dissidència? En un món cada vegada més connectat, com s'ha d'exercir la dissidència en el segle XXI? Estem disposats a acceptar el cost de la dissidència? Quina responsabilitat social tenen els líders que inciten a la dissidència? Per exercir la dissidència, tots els mètodes són útils? Existeix la dissidència lliure i espontània o darrere tot acte de dissidència hi ha elements ocults que en mouen els fils? Moltes preguntes a les quals com sempre intentarem trobar resposta amb l'ajuda d'experts amb el tema.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**

Codirectors de *Valors*

LA PROPOSTA

“Enlloc no trobarà la persona la felicitat i la pau sinó en el seu propi Montserrat”

Johann Wolfgang

Pensador i escriptor

L'autor alemany mai va visitar la muntanya sagrada, però el retrat que li va fer el seu amic Wilhelm von Humboldt el va meravellar. Enguany se celebra el mil·lenari del monestir i al Palau Robert es pot visitar l'exposició *Montserrat. 1000 anys*, que fa una visita virtual de l'abadia i recull els testimonis dels qui hi han establert un vincle durant tots aquests anys.

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA
Àngel Castiñeira	14	TENDÈNCIES
<i>Aloneliness: la importància del temps a soles</i>
Judith Vives	23	MONOGRÀFIC
És útil la dissidència?	36	QÜESTIONS ESSENCIALS
<i>L'altruisme</i>
Ignasi Llobera i Albert Botta
8	ENTREVISTA
<i>Francesc Torralba</i>
Laura Cera	15	OPINIÓ
<i>Tot allò que (encara) ens uneix</i>
Laura Cera	24	ENTREVISTA
<i>Verónica Gago</i>
Carles Banchs	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS
<i>Isidore de Souza, el pare de la democràcia de Benín</i>
10	EL PERFIL
<i>Maria Jauregi: el nom del pare</i>
Ramon Radó	16	GENT AMB VALORS
<i>Núria Masferrer</i>	28	OPINIÓ
<i>L'obligació cívica de la dissidència</i>
Joan Coscubiela	39	HISTÒRIES DE PAU
<i>Nihon Hidankyo, lluita antinuclear</i>
Xavier Garí
11	OPINIÓ
<i>El repte de la sanitat universal</i>
Marta Camp	17	OPINIÓ
<i>Les pedres i les idees</i>
Cristian Palazzi	30	ENTREVISTA
<i>Trifonia Melibea Obono</i>
Maria Coll	40	EL CONTE
<i>Paradís perdut</i>
Roser Ribosa Nogué
12	DILEMES ÈTICS
<i>La baixa mèdica flexible és un risc per als treballadors?</i>
Soraya Hernández	18	LA CONVERSA
<i>Com s'han de relacionar les exmetròpolis amb les seves antigues colònies?</i>
Joan Salicrú	32	OPINIÓ
<i>La dissidència és un dret?</i>
Ramon Font	42	IMATGE EN CREIXEMENT
Miquel Lleixà
13	OPINIÓ
<i>Cossets</i>
Oriol Ribet			34	ENTREVISTA
<i>Pepe Beúnza</i>
Maria Coll		

Han col·laborat en aquest número

Joan Coscubiela
Ha estat diputat al Congrés, al Parlament i secretari general de Comissions Obreres del 1995 al 2008.

Ramon Font
És llicenciat en Dret per la UB. Ha exercit més de quaranta anys com a advocat. Ha escrit llibres de divulgació jurídica.

Cristian Palazzi
Doctor en Filosofia i expert en direcció de projectes d'impacte social i especialista en bioètica assistencial.

Marta Camp
Graduada en Psicologia, menció en Clínica i Salut i postgrau en Psicopatologia Clínica.

Oriol Ribet
Periodista i graduat en Estudis Literaris. Treballa en comunicació corporativa.

Laura Cera
Periodista a tvmataró, condueix el programa de ràdio 'Valors a l'Alça' de 'Valors' i Mataró Ràdio.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació, així com el Serra i Moret en el marc del mateix guardó el 2022.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
REDACCIÓ Carles Banchs

CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Sonia Herrera, Àngel Puyol i Francesc Torralba

COL-LABORADORS Francesc Amat, Teresa Bigordà, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Marta Camp, Àngel Castiñeira, Laura Cera, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Sonia Herrera, Soraya Hernández, Ignasi Llobera, Cristian Palazzi, Àngel Puyol, Ramon Radó, Oriol Ribet, Jordi

Sacristán, Xavier Serra i Judith Vives
IL·LUSTRACIONS Anna Coll, Blanca Gimeno, Elisenda Malloll, Judit Navarro i La Mapache
FOTOGRAFIA Sergio Ruiz i Miquel Lleixà
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
PORTADA Gerard Costa
CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA Maria Camps
DISSENY GRÀFIC WEB Javi García
IMPRESSIÓ Rotimpres
GERÈNCIA Maria Coll i Joan Salicrú
XARXES Carles Banchs
DISTRIBUCIÓ Sgel (Barcelona) i Vilarroya (Girona)
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004
ADREÇA Portal de Valldeix, 17, 2n 08301 Mataró **TELÈFON** 620 749 138
MAIL redaccio@valors.org

VALORS ÉS MEMBRE DE

AMB EL SUPORT DE

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org

El preu de la subscripció és de 42 euros anuals (onze números) i 35 en format digital. Us hi podeu subscriure a través del web www.valors.org o enviant un correu a subscripcions@valors.org.

13a TEMPORADA

VALORS A L'ALÇA

*Les coses que importen
Cada setmana a la teva ràdio local
i a la plataforma La Xarxa+*

www.laxarxames.cat

mataròràdio

Valors

 la xarxa+

L'ACTUALITAT COMENTADA

ÀNGEL CASTIÑEIRA

“ÒMNIUM CULTURAL RENOVA LA SEVA JUNTA DIRECTIVA I PRESENTA UN NOU CODI ÈTIC”
(EL PERIÓDICO)

Els valors de l'associacionisme a Catalunya

Recentment, dues entitats associatives de Catalunya han estat protagonistes d'iniciatives vinculades amb els valors. I avui les voldria subratllar.

D'una banda, el Centre Excursionista de Catalunya (CEC) –que disposa de diversos equipaments d'alta muntanya– ha finalitzat exitosament la transformació del nou Aran Hostel, un projecte audaç i visionari de reformulació d'un històric edifici per portar-lo al futur, convertint-lo en un allotjament de muntanya d'última generació gestionat sota els valors de la sostenibilitat, el respecte al medi ambient, la passió per la muntanya i fer comunitat. L'equipament va obrir el 2023, però no ha estat fins ara que ha agafat embranzida.

I, d'altra banda, Òmnium Cultural ha aprovat el nou codi ètic de l'entitat. Un document que reforça els seus valors fundacionals (fou creada el 1961) però que inclou i actualitza també els seus valors socials, cívics i organitzatius i que la situen ara mateix com l'entitat activista civocultural amb més base associativa d'Europa i amb una altíssima capacitat d'impacte i transformació social.

Estem parlant de dues entitats de llarguíssim recorregut que arriben al present amb un bon equilibri entre el pes de l'important llegat assolit i la força renovada del projecte. El Centre Excursionista de

Àngel Castiñeira és director del programa “Pensar el lideratge” d'Executive Education a l'escola de negocis d'ESADE

Catalunya és l'associació esportiva i cultural capdavantera del món de la muntanya, arrelada a la societat civil i eix vertebrador de l'excursionisme des de l'any 1876 en què fou fundada. Té més de 147 anys d'existència! Té uns 4.500 socis i més de 150 voluntaris, però el seu procés recent de modernització i d'obertura a tota la societat catalana a través de tres eixos axiològics –la cohesió de país a partir de la seva descoberta; la inclusió social de col·lectius de risc a través del gaudi de la natura; i la facilitació a tota la ciutadania de l'accés a la natura de manera ordenada i sostenible– li ha permès renovar les energies i expandir els horitzons d'actuació en múltiples direccions: activitat esportiva, recerca botànica, iniciatives culturals i formatives, gestió d'equipaments, etc., i incidir de manera rellevant en el contacte de centenars de nens amb el món de la natura i introduir molts parlants de llengua castellana en el coneixement del país, la seva cultura i idioma a través de diverses ofertes formatives.

Igualment, Òmnium Cultural té avui prop de cent vuitanta mil socis, una

comunitat de més de mig milió de persones, cinc-cents càrrecs directius disseminats per tot el territori i un equip professional d'un centenar de persones. A principis del 2023, el Comitè Executiu va impulsar un procés reflexiu i dialogal, participatiu i democràtic, per posar al dia els valors, compromisos i principis de l'entitat, compartit per la Junta Directiva, les juntes territorials i l'equip professional, però també el Consell de Fundadors i Antics Directius i molts socis. El resultat del codi ètic, doncs, ha estat també fidel a l'estil de l'entitat i ha servit de catalitzador per renovar el compromís dels socis amb el propòsit fundacional.

Al CEC i a Òmnium Cultural els mou la vocació i la missió de transformar les coses, al servei del país i la seva gent. Ho fan des de camps d'actuació diferents (la visió esportiva i científica de la muntanya i les excursions, en el cas del CEC; la centralitat de la llengua, la cultura i el compromís amb el país, en el cas d'Òmnium). Un compromís que abasta també la contribució a la cohesió social i al desenvolupament democràtic, al sentit de progrés, al desenvolupament sostenible i a l'assoliment de la plena sobirania. En tots dos casos, les claus de l'èxit van associades a un lideratge transformador, a una clara voluntat de renovació i a una profunda convicció que els valors amb els quals s'identifiquen marquin el futur i l'exigència de totes les seves accions.

Il·lustrat per
LA MAPACHE

L'ENTREVISTA

“L'única certesa que tenim és que ens morirem. Malgrat que la resta és incerta, aquesta certesa no l'afrontem. A la mort ens hi acostem com crancs, d'esquena.”

Francesc Torralba

Filòsof, teòleg i professor universitari, Francesc Torralba acaba de publicar *No hi ha paraules* (Ara Llibres, 2024), en què tracta la mort del seu fill Oriol l'agost de l'any passat en una excursió a la muntanya. Des de la seva experiència personal se centra en el camí sempre difícil del dol i l'absència per transmetre els aprenentatges que li han fet canviar la manera de veure la vida.

LAURA CERA

Ha estat el seu llibre més difícil d'escriure?

Sens dubte. Fa més de vint anys que escric i m'ha costat molt per l'impacte emocional que hi ha. Mai hauria imaginat que escriuria un llibre sobre una experiència tan traumàtica com la mort d'un fill.

De fet, deia que l'havia escrit com una necessitat.

L'escriptura té un aspecte terapèutic i alliberador de primer ordre. Hi ha persones que per alliberar el seu pensament necessiten conversar, a vegades amb un psicòleg, necessiten cantar. En el meu cas, l'escriptura és el mecanisme d'alliberament i d'endrecament, de pensaments, d'emocions i de desitjos. Certament m'ha estat molt edificant fer-ho i espero que ho sigui per les persones que el llegeixin.

Abans ja havia publicat sobre el dol, després d'aquesta experiència, ha canviat la seva visió tant de la mort com del procés de dol?

No ha canviat, el que passa és que ara en parlo des de l'experiència viscuda. Per tant, reafirmo amb algunes tesis i veus l'angle des d'una altra perspectiva. Havia publicat *Plantar cara a la mort* i *Paraules de consol. En la mort d'un ésser estimat*, i ara he publicat aquest, *No hi ha paraules*. No em desdic del que havia escrit, però és clar, ara és estar directament al terreny de joc. Per tant, l'experiència fa que sigui un llibre més testimonial, no tan basat en llibres llegits o en clàssics estudiats. Això em dona una certa autoritat i també té un valor testimonial que pot ajudar moltes persones que es troben amb una experiència semblant.

Vostè diu que abraçar-se és un acte de confiança, però també d'indignència. Ho hauríem de fer més?

És un llenguatge que d'entrada expressa confiança. Quan t'abracem a algú, et mostres molt vulnerable perquè et deixes de protegir. Ens abracem i mirem de sostenir-nos perquè és un llenguatge universal. Ho fem als tanatoris, a les sales d'urgències o després d'un fracàs. Quan ja no sabem què dir a aquella persona, quan sentim una impotència molt gran, ens abracem

i plorem. Perquè les llàgrimes també són llenguatge. El llenguatge universal del patiment. A vegades les censurem perquè ens avergonyim d'haver plorat, però jo les reivindico com un llenguatge alliberador.

Per què ens costa tant plorar?

És molt cultural. De fet, tots plorem. És un llenguatge universal del patiment. Ploren a Gaza, ploren a Ucraïna, ploren a les unitats de cures intensives, ploren a les presons. El plor és universal, però hi ha cultures que ho accepten i ho toleren més, que ho fan més visible, que ho tenen normalitzat i hi ha cultures que ho censurem molt, especialment en els homes.

Hauríem de tenir més consciència de la nostra finitud? Pensem o parlem sobre la mort, però no sobre la nostra pròpia mort.

No hi pensem gens perquè ens entristeix pensar que no hi serem, que no hi seran les persones que estimem o que no podrem fer sempre la feina que ens agrada. És una evidència universal. L'única certesa que tenim és que ens morirem. Tota la resta és incert, però, aquesta certesa no l'afrontem. A la mort ens hi acostem com els crancs, d'esquena. La maduresa és afrontar la pròpia finitud i les absències de les persones que hem estimat i que no hi són.

Per això el llenguatge és molt important. Fins a quin punt hauríem de fer una revisió lèxica de com parlem de la mort.

Jo, per exemple, discuteixo el terme "pèrdua" amb els meus amics psicòlegs i segurament ho veuen diferent, però crec que la pèrdua no és adequada per parlar del dol. Una persona es pot perdre per un bosc, podem perdre unes eleccions, però quan es moren no es perden, deixen de ser-hi i són absents. I aquesta absència genera un buit enorme perquè les persones som insubstituïbles. I això deixa un buit que no omple res perquè és únic.

Precisament, en aquest sentit, no hi ha cap paraula que descriuï la persona que ha perdut un fill.

Només he trobat una paraula en hebreu que ho descriuï, però en les llengües romàniques no hi és. Ni en català, ni en castellà, ni en francès, ni en portuguès, ni en

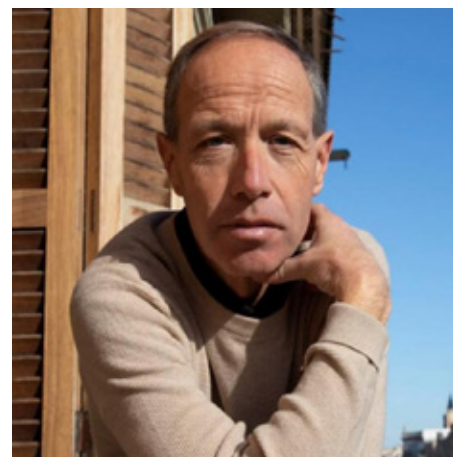
italià. És significatiu que no hi hagi cap paraula. Potser passa perquè no imaginem que això pugui succeir.

En l'era digital que vivim, es deshumanitza el dol o tot el contrari?

Hi ha missatges que els hem de dir cara a cara. És veritat que a vegades les situacions són difícils perquè estàs lluny, però els missatges difícils no els podem dir a través d'una pantalla. Dir t'estimo a una persona, anunciar que el teu fill té una malaltia terminal o dir que el teu fill ha mort, hem de tenir el valor de dir-ho cara a cara. La digitalització no ho aguanta tot. Hi ha missatges que has de dir-los i després acompanyar aquella persona a digerir, a processar i acceptar el que succeeix. I això també és un procés a posteriori molt complex.

M'agradaria acabar analitzant el valor de la gratitud cap a aquella persona. És la fase final del procés de dol?

És la tesi que defenso des de l'experiència. No soc un professional d'ajuda ni em dedico al dol professionalment, però jo crec que la darrera fase no és l'acceptació, que és la tesi clàssica de Kübler-Ross i de molts dels seus seguidors, sinó la gratitud. Agraïeixes a aquella persona tot el que has après, tot el bé i la bellesa i la veritat que t'ha portat i aquest sentiment de gratitud va amb tu. L'interessant és que aquesta gratitud la puguis expressar en vida. Si no la pots expressar en vida la manifestes a posteriori a través d'un llibre o senzillament a través d'un discurs; però un aprenentatge que fas és agrair en vida a les persones que t'han enriquit amb tot allò que t'han aportat, i no esperar a que no hi siguin.

EL PERFIL

Maria Jauregi: en el nom del pare

RAMON RADÓ

Maria Jauregi no tenia ni vint anys quan ETA va matar el seu pare. Ella estava en uns camps d'estiu el dia que dos membres del comando Buruntza van entrar al bar on feia un cafè amb un amic i van disparar-li dos trets al cap. Aquell últim estiu del segle, la família s'havia trobat a Guipúscoa perquè, durant el curs, el seu pare treballava a Xile i ella estudiava a Andalusia.

Maria és filla de Juan Mari Jauregi, assassinat per ETA, i Maixabel Lasa, antiga directora de l'Oficina d'Atenció a les Víctimes del Govern basc i coneguda per haver-se reunit amb els assassins del seu marit. En tot el temps que ha passat des de l'atemptat, ni ella ni la seva mare s'han deixat endur per l'odi i, en canvi, han treballat per un futur de reconciliació i memòria al País Basc.

Han passat més de vint anys de l'assassinat de Juan Mari Jauregi i tretze des que ETA va anunciar que deixava les armes. Però aquest octubre, el portaveu del PP al Congrés, Miguel Tellado, va exhibir un cartell amb les fotos de dotze polítics socialistes assassinats per ETA en ple debat sobre la llei que podria escurçar penes a alguns presos. Maria Jauregi va trigar ben

“Ni ella ni la seva mare s'han deixat endur mai per l'odi i han treballat de forma incansable per un futur de reconciliació i memòria al País Basc”

poc a respondre-li. “A veure si ets capaç de mirar-me als ulls i dir-me que no tornaràs a fer servir la imatge del meu pare com a arma llançívola i a veure si, d'una vegada per totes, respectes la seva memòria”, va piular.

De caràcter discret i un to de veu pausat, sempre ha volgut ser més la Maria, que no pas “la filla de”. Però sovint ha hagut de fer-se sentir per defensar el nom del seu pare. Quan des de qualsevol àmbit s'apela a les víctimes com Juan Mari Jauregi per intentar-ne treure rèdit, va responer pacientment tots els missatges, gairebé amb la mateixa constància que un bot.

El 2020, quan la pandèmia impedia un homenatge públic, va escriure una carta oberta al seu pare. Li agraiïa haver-li transmès la importància de l'empatia i el respecte. Per això és habitual llegir-li missatges en record d'altres víctimes del conflicte basc, des dels morts a l'atemptat d'Hipercor fins als causats pel GAL, passant per Yoyes.

La seva família porta tatuat mig segle de la història recent del País Basc, des de la lluita contra la dictadura fins a l'actual camí de reconciliació. Filla d'activistes anti-franquistes, el seu pare va entrar a ETA i en va marxar en desacord amb la violència. Militant comunista i, després, socialista, Juan Mari Jauregi va ser governador civil de Guipúscoa i va treballar per aclarir què havia passat amb Joxean Lasa i Joxi Zabala, assassinats pels GAL. I, en el judici, va declarar en contra d'Enrique Rodríguez Galindo.

Quan ETA va matar-lo, un cosí de Maria que era regidor de l'esquerra abertzale a Legorreta es va negar a condemnar l'assassinat. Per part de mare, Maixabel Lasa va ser qui va obrir l'Oficina d'Atenció a les Víctimes del Terrorisme a totes les víctimes, no només les d'ETA. Més tard, va participar en les trobades restauratives entre membres d'ETA peneditos i familiars d'assassinats. Més discretament, els últims anys María també ha participat en xerrades en centres educatius en què explicava la seva experiència, i compartia testimoni amb víctimes de violències policials.

Bona part d'aquestes biografies les va immortalitzar fa tres anys Iciar Bollaín a *Maixabel*, que retrata les trobades entre la vídua de Jauregi i els presos d'ETA condemnats per l'assassinat. A la pel·lícula, la Maixabel de ficció defineix la Maria real com una persona fantàstica. “Perquè no s'ha convertit en algú que odia”.

OPINIÓ

MARTA CAMP

Psicòloga

El repte de la sanitat universal

L'accés al sistema de salut és un dret fonamental reconegut. Però mentre l'accessibilitat es presenta com una bandera de justícia social també cal tenir en compte una realitat que s'ignora: la vulnerabilitat dels professionals de la salut davant les demandes creixents, les expectatives exagerades i l'ús indegut d'aquest accés per part de certs pacients. És innegable que el sistema ha de ser accessible i equitatiu, però també cal qüestionar si estem sobrecarregant els professionals amb la responsabilitat de mantenir aquest valor a costa de la seva pròpia salut i benestar.

En primer lloc, l'augment de la demanda ha fet que molts professionals es trobin al límit. Els hospitals i centres d'atenció primària es veuen desbordats, amb llargues llistes d'espera i consultes plenes cada dia. Aquesta pressió no és només per pacients amb necessitats urgents, sinó també pels que fan un ús inadequat dels recursos sanitaris: hi hagi gent que va a urgències per qüestions que podrien ser tractades al CAP o que no requereixen atenció mèdica immediata. Això no només col·lapsa els serveis, sinó que sotmet els professionals a una tensió constant.

La sanitat ha de ser inclusiva, però els professionals es troben sovint atrapats en una paradoxa: garantir l'atenció a tothom mentre intenten fer front a pacients que fan mal ús de l'accessibilitat. La situació es complica amb pacients que abusen del sistema demanant proves innecessàries, exigint tractaments no justificats o sol·licitant visites reiterades sense motiu mèdic. Això col·loca els metges en una posició vulnerable, en què han de gestionar expectatives irrealistes i, alhora, mantenir els estàndards de qualitat i equitat en l'atenció. Aquesta tensió es tradueix en estrès laboral, esgotament i, sovint, la sensació que els esforços del personal sanitari són subestimats o fins i tot explotats.

El resultat d'aquest abús no és només un desgast físic i emocional per als treballadors de la salut; també repercuteix en la qualitat de l'atenció que reben altres pacients. Quan els recursos es destinen a situacions no prioritàries, els que necessiten cures immediates o complexes veuen retardades les atencions. No és només un problema d'eficiència, sinó una qüestió ètica que posa en dubte si l'accessibilitat universal és sostenible i justa.

Un altre aspecte a considerar és la manca de respecte cap a la feina que fan aquests professionals. Hi ha pacients que, quan exigeixen serveis de manera indiscriminada,

“Sobrecarreguem els professionals amb la responsabilitat de mantenir aquest valor a costa de la seva pròpia salut”

arriben a tractar el personal mèdic amb desconfiança o fins i tot amb hostilitat. Aquesta situació, absurda en un entorn on el metge està per ajudar, és freqüent i agreuja la vulnerabilitat emocional dels professionals. El metge o infermer es veu en la difícil posició d'haver de gestionar la insatisfacció del pacient, més enllà de la qualitat del servei.

És evident que el sistema de salut ha de garantir l'accessibilitat, però també cal reconèixer que aquest valor pot ser pervertit si no es gestiona adequadament. L'abús d'aquest dret per part de pacients que no respecten les normes o que tenen expectatives desmesurades pot acabar perjudicant tant altres pacients com els professionals que treballen dia rere dia per mantenir el sistema en funcionament. Hem d'exigir un ús responsable dels recursos sanitaris, tant per part dels ciutadans com dels governs, i reconèixer que l'equitat també implica respectar els límits dels professionals i del sistema en conjunt.

És important promoure una educació ciutadana sobre l'ús adequat del sistema sanitari: informar sobre quan cal anar a urgències, quins són els recursos disponibles per a consultes no urgents o com seguir els plans de tractament. La qüestió de l'accessibilitat al sistema de salut ha d'anar acompanyada d'una reflexió crítica sobre com garantir-la sense que se sobrecarregui injustament els professionals de la salut. Cal mantenir l'equilibri entre assegurar els drets dels pacients i protegir els drets i la salut dels metges, infermers i altres treballadors del sector. Només així podrem fer un sistema sanitari realment sostenible, que cuidi tant els que hi accedeixen com els que hi treballen.

Marta Camp és graduada en Psicologia, menció en Clínica i Salut i postgrau en Psicopatologia Clínica

DILEMES ÈTICS

La baixa mèdica flexible és un risc per als treballadors?

Des de fa temps els empresaris de l'Estat es queixen de l'absentisme dels seus treballadors a causa de les baixes laborals. Ara, el Govern espanyol ha proposat una baixa mèdica flexible que genera molts dubtes als treballadors.

SORAYA HERNÁNDEZ

1,4

Quants assalariats agafen la baixa?

Durant el primer trimestre del 2024, es calcula que a Espanya 1,4 milions de treballadors van faltar a la feina a causa d'una baixa laboral. El nombre de baixes va augmentar significativament a partir de la crisi de la Covid, però tot i haver-se acabat no ha tornat a baixar als nivells percentuals previs a la pandèmia. Un fet que afecta els empresaris.

La salut de la població, entesa de manera holística, es protegeix al nostre país a través dels pilars de l'estat del benestar: el sistema sanitari, el sistema de serveis socials, el sistema educatiu i els programes de pensions i atenció a la dependència. Aquests pilars s'han anat forjant amb el temps i han experimentat, i continuen experimentant, modificacions, incloent-hi crisis, a causa dels canvis en els governs o del context econòmic, geopolític o cultural de cada moment. Així, segons la tendència en les institucions, s'han proposat i, de vegades, implementat, des de petits ajustaments fins a grans projectes. En els últims mesos, ha sorgit amb força el concepte de *flexibilitat*, tant en les jubilacions com en les baixes mèdiques que reclamen els treballadors assalariats.

Recentment, el Govern espanyol ha posat sobre la taula una nova idea relacionada amb la baixa mèdica per incapacitat temporal. Ha estat la ministra d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions, la socialista Elma Saiz, qui ha anunciat la proposta d'introduir una baixa mèdica "flexible". Aquesta mesura permetria que els treballadors es reincorporessin parcialment al

seu lloc de treball mentre continuen rebent tractament, per exemple, en casos de recuperació de malalties com el càncer o per als que tenen més d'una ocupació.

Aquesta proposta ha generat crítiques, principalment pel risc que els treballadors sentin pressió per reincorporar-se abans de recuperar-se del tot. Els sindicats, com Unió Generat de Treballadors i Comissions Obreres, han expressat que la implementació seria complicada i la flexibilitat podria crear confusió. A més, temen que els treballadors se sentin obligats a tornar abans de temps. Per la seva banda, la vicepresidenta i ministra de Treball, Yolanda Díaz s'ha oposat a la mesura, i ha afirmat que la prioritat ha de ser protegir la salut dels treballadors, ja que la flexibilitat podria comprometre el seu benestar. Algunes veus alerten que els empresaris es podrien aprofitar de la mesura per forçar reincorporacions i això desvirtuaria l'acte mèdic fins a convertir-lo en un pur tràmit administratiu. Fet que afegiria complicacions a un tràmit que, sovint, genera controvèrsia entre empleats i empresaris.

És ètica aquesta figura intermèdia? S'aplicarà de manera equitativa, assegurant que tots els treballadors, independentment de la seva situació laboral o

econòmica, tinguin les mateixes oportunitats i no es vegin forçats a triar aquesta opció en contra dels millors interessos per a ells?

Per implementar la mesura de la baixa mèdica flexible, es podrien considerar diverses opcions. En primer lloc, es podria aplicar immediatament, assumint que la flexibilitat beneficiaria tant treballadors com empresaris, perquè facilitaria una reincorporació gradual. Tanmateix, això comportaria riscos si no es garanteix la voluntarietat i la protecció de la salut del treballador. En segon lloc, es podria estudiar més a fons, amb proves pilot o diàlegs amb sindicats i experts, per detectar possibles problemes abans de la implementació definitiva. Una tercera opció seria mantenir el sistema actual mentre es reforcen altres aspectes de seguretat laboral, com la prevenció i atenció a llarg termini, per evitar, així, possibles abusos o desigualtats.

Finalment, la baixa flexible es podria aplicar només en casos específics i controlats, com recuperacions de malalties greus, sempre sota una supervisió mèdica estricta per evitar riscos. Sigui com sigui, la mesura segur que generarà moltes opinions dividides que alimentaran un debat que ben segur ocuparà molts espais i hores del Congrés.

OPINIÓ

ORIOL RIBET

Periodista i graduat en Estudis Literaris

Gossets

Si jo fos emprenedor (no en tinc cap vocació) i, en conseqüència, desitgés sortir de la “zona de confort” (em tinc per un ésser racional, de manera que mai se m’acudiria marxar d’allà on estic còmode) sense cap mena de dubte enfocaria els meus esforços en la matèria canina. Els gossos ens guanyen per golejada en natalitat i es mimetitzen de tal manera amb nosaltres que alguns conciutadans, trobant-hi avantatges respecte a tenir fills, han decidit adoptar-los com a tals, és a dir, com si es tractés de descendència humana. En algunes ciutats ben properes ja hi ha més gossos que nens, com ens explicava Judith Vives en l’anterior número de *Valors*.

Alguns d’aquests nous pares de criatures canines s’ofenen si un empra el diminutiu “gosset” per referir-s’hi, perquè ho troben despectiu. Deuen ignorar que el diminutiu en qüestió té solera literària. Franz Kafka, per exemple, que tenia tirada a fer a tota mena d’animals protagonistes dels seus relats, en parla a *Investigacions d’un gos* i, d’una manera que ens interessa més pel cas que ens ocupa, a *Blumfeld*, relat incomplet que va roman- dre inèdit fins a la mort de l’escriptor.

Blumfeld és un solter (la solteria, un altre tema recurrent en l’escriptor txec) que, en un moment determinat, tip de la soledat, es planteja adoptar un gos perquè li faci companyia: “Hauria donat qualsevol cosa per tenir un acompanyant, algú que presenciés aquelles activitats. Ja havia estat acariciant la idea de comprar-se un gosset”. Abans de fer el pas, Blumfeld repassa, de manera meticulosa, tots els inconvenients i avantatges d’aquesta decisió, i li passa allò de “*si quieres ser feliz como me dices, no analices, muchacho, no analices*”

Entre els avantatges de tenir un gos, Blumfeld apunta a l’alegria, l’agraïment i la fidelitat, atributs de sobres coneguts per tots els que, en un moment o altre, hem gaudit de la felicitat amb què l’animal ens rep quan ha passat un cert temps sense veure’ns. No obstant això, la llista dels inconvenients de la companyia canina espanta el pobre Blumfeld: les males olors que li escamparia per casa, atès que no és possible banyar-lo diàriament; les malalties que l’animal pot contraure; i, finalment, la vellesa: “Fins i tot en el cas que el gos romangui sa, per força es farà vell, i algun dia, per haver estat incapaços de decidir-nos

a temps a desfer-nos del fidel company, ens trobaríem la nostra pròpia vellesa mirant-nos a través dels ulls aquosos del gos”. No es podria dir de manera més poètica.

Si Kafka no ens animaria a tenir un gos (és difícil que Kafka ens animi en res, tot s’ha de dir, no parlem de literatura d’autoajuda), un altre gran escriptor, Anton Txékhov, a *La dama del gosset* (de nou el diminutiu, sense cap mena d’ànim pejoratiu) retrata una dissortada i solitària jove en la seva trista i melangiosa aventura extramatrimonial. La dona passeja el gosset perquè, senzillament, no té res més a fer: la seva vida és tan anodina com el pobre animaló, un “lulú blanc i pelut” que li fa companyia.

Txékhov és un dels grans escriptors del segle XIX que van retratar les misèries del matrimoni burgès i el paper galdós al qual abocava les dones (les Emma Bovary de Flaubert, Ana Karenina de Tolstoi o Ana Ozores de Clarín). Com elles, Anna Serguéievna, la dama del gosset de Txékhov, és una dona desvagada i infeliç que mira d’omplir la buidor vital amb una vulgar aventura amorosa condemnada al fracàs.

El matrimoni burgès ja és, en la majoria dels casos, història, però la soledat i l’individualisme no han fet més que augmentar, de manera que podem augurar una llarga vida als gossets com a animals de companyia (i un gran èxit empresarial a tots aquells emprenedors que posin cullerada en tan suculent negoci).

Oriol Ribet i Casademunt és periodista i graduat en Estudis Literaris per la Universitat de Barcelona

TENDÈNCIES

‘Aloneliness’: la importància del temps a soles

Les xarxes socials i la velocitat a la qual va el món ens han instaurat una idea d’oci i ocupació purament capitalista i accelerada. El concepte *aloneliness* representa tot el contrari i busca moments de soledat que ens serveixin per desconnectar i reflexionar.

JUDITH VIVES

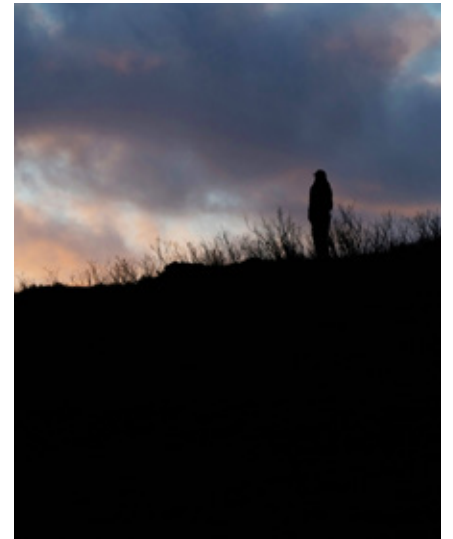
En la nostra societat, es valora positivament una vida social activa, plena d’activitats i també, amb una bona presència a les xarxes. Però davant d’aquesta tendència, sorgeix un concepte que posa de manifest una necessitat sovint ignorada: l’*aloneliness*, o tal com es podria traduir en català, la “soledat negativa”, no trobada. Aquest terme, descrit per acadèmics anglosaxons, descriu un sentiment d’insatisfacció o incomoditat que es produeix quan una persona no té prou temps per estar a soles. A diferència de la solitud tradicional, que es relaciona amb la manca de companyia, l’*aloneliness* es refereix a la falta de temps per desconnectar dels altres i reconnectar amb un mateix.

La nostra cultura prioritza la productivitat, el “fer coses”, i sovint, el valor d’una persona es mesura en funció del seu nivell d’activitat. Aquesta mentalitat de no aturar-se mai, molt vinculada al sistema capitalista, juntament amb la por de perdre’s alguna cosa (FOMO, per les sigles en anglès), fa que moltes persones no trobin espais per poder gaudir de la calma i la soledat. I aquesta falta de temps a soles, alerten els especialistes, pot tenir conseqüències negatives per a la salut mental, perquè fa créixer l’estrès o la irritabilitat. A més, dificulta la capacitat de processar la vida emocional i els pensaments de forma pausada.

Cada persona té necessitats diferents de companyia i soledat. Per això és important trobar l’equilibri perfecte entre els dos extrems. Per ajudar a trobar aquest equilibri, podem adoptar diverses estratègies. Per exemple, la meditació ens ajuda a connectar amb les pròpies emocions i detectar quan necessitem més temps per estar a soles. Escriure un diari personal pot ser útil per identificar patrons emocionals i establir un equilibri més bo entre les activitats socials i el temps de reflexió individual.

Un altre factor clau és la normalització de la soledat. Les persones que fan del temps a soles un hàbit tendeixen a percebre la solitud de manera més positiva. No es tracta d’estar aïllat, sinó de comprendre que estar amb un mateix és essencial per a la salut emocional. Trobar moments en què l’exterior no destorbi l’interior per parar de peus a terra i fugir del ritme frenètic dels nostres dies, que pot resultar asfixiant. La soledat és un espai de creixement personal, i en un món on estem constantment bombardejats per estímuls, trobar moments per estar sols pot ser un regal.

Per tant, el concepte *aloneliness* té una connotació positiva, ja que ens avisa de si necessitem temps per aturar-nos i recarregar energies per a més endavant. Si no escoltem aquest senyal, podem caure en la irritabilitat, la fatiga emocional i la desconnexió amb nosaltres mateixos. Així doncs, és moment d’agafar aire i donar-nos el temps que ens cal.

BENEFICIS DE LA SOLEDAT VOLGUDA

El temps a soles té molts beneficis per a tothom. Permet reflexionar, reordenar pensaments, i carregar les piles. Però la narrativa social sovint se centra a evitar estar “massa sol”, i no promou prou els avantatges d’una soledat equilibrada. Això ens condueix a una contradicció la societat fuig de la solitud extrema, però alhora ignora els efectes d’una vida massa plena d’estímuls externs. I, paradoxalment, permet la soledat no volguda que pateixen, per exemple, moltes persones grans.

OPINIÓ

LAURA CERA

Periodista

Tot el que (encara) ens uneix

L'Èric sempre ha tingut fusta de delegat de la classe. Era el més alt, vestia amb xandall i xancletes –estil que la tutora de batxillerat no aprovava gaire–, era bo jugant a futbol i el seu esperit de relacions públiques el feia ser amic de tothom. Els anys han confirmat el clixé. Continua sent alt, jugant a futbol i caient bé. Però ara va a treballar amb pantalons, camisa i jaqueta. I, en lloc de representar la classe davant el claustre, s'ha convertit en el líder de les trobades. Ho dic en plural com si, des que vam deixar l'escola –aviat farà divuit anys–, ens haguéssim retrobat sovint. La realitat és que només ho hem fet dues vegades en l'últim any i mig. Bé, per ser honesta, en fa catorze vam fer un sopar; però en aquell moment les nostres vides no havien tingut prou temps d'acumular canvis substancials. Ara diria que sí.

L'any passat vam quedar per fer un menú al port i sortir a moure el cos –digues-n'hi moure el cos, digues-n'hi canviar de local per arrodonir la posada al dia. Aquella va ser la primera tongada d'emocions fortes, tot i que alguns ja ens havíem anat seguint la pista –beneïdes xarxes socials. N'hi ha que s'han casat; d'altres han tingut fills; girs professionals; molt de personal sanitari; el baixet que ara fa metre vuitanta; aquell que anava de seductor i encara ho intenta. I anècdotes, moltes anècdotes. Perquè, tot i que cadascú el recordi d'una manera ben diferent, compartim un passat. Un passat molt llarg, tenint en compte que la majoria vam estar junts dels tres als divuit anys.

Una de les conclusions que vaig extreure d'aquella nit efervescent va ser que teníem vides completament diferents, malgrat haver crescut junts. Vam enviar una foto de grup al nostre tutor de primer i segon de Primària, en Manel, i ens vam instar a repetir la cita. Confesso que vaig estar alguns dies remoguda. D'aquí la segona conclusió: em sentia estretament unida a aquelles persones alhora tan llunyanes. La sensació ha anat perdent força amb el pas dels mesos, però va tornar –com ho fan les onades– a principis de setembre.

Havíem fet alguns intents per quedar que no havien prosperat, fins que aquest estiu l'Eric va suggerir una nova trobada. Aquesta vegada, però, a l'escola. Així que, amb la complicitat de l'actual director, vam quedar un diumenge plujós per visitar els nostres records conjunts

in situ. Amb algun membre nou a la família i d'altres a punt de néixer. Vam començar reproduint la fotografia que ens feien cada inici de curs i vam anar fent camí per revelar l'evidència: cada racó d'aquell edifici immens està lligat a un moment, a una història. Anàvem abocant detalls que ni tan sols érem conscients que guardàvem al nostre disc dur. Pures relíquies. I ara maleeixo no haver escrit això aquella mateixa tarda, quan em va tornar a envair la sacsejada emocional i només podia pensar que estimo aquestes persones tan diferents de mi però alhora tan properes.

Més enllà dels milers d'hores de classe, les excursions, les festes d'aniversari o les hores del pati, sento que ens uneix alguna cosa que soc incapaç de descriure. Una mena de fil invisible que vam començar a estirar, sense saber-ho, quan les nostres famílies van prendre la decisió de portar-nos als Salesians de Mataró. I no puc evitar pensar si jo seria la mateixa si hagués anat a una altra escola, si hagués crescut amb altres companys, amistats i docents. Si no hagués tingut la sort de créixer entre aquelles parets i amb aquesta família tan diversa que, d'alguna manera, encara és casa.

Laura Cera Brisa és periodista a tvmataró i conductora del programa *Valors a l'Alça*, que *Valors* i Mataró Ràdio produeixen setmanalment per a La Xarxa

“Més enllà dels milers d'hores de classe o les hores del pati, sento que ens uneix alguna cosa que soc incapaç de descriure”

GENT AMB VALORS

“El fet de preguntar no el podem desvincular de l'ésser humà”

Núria Masferrer, professora de Filosofia a l'escola Meritxell de Mataró, és una de les impulsores de les jornades Filoeduca que se celebraran a la capital del Maresme el 21 de novembre, en el marc del Dia Internacional de la Filosofia; pretenen reivindicar-la en l'àmbit educatiu.

MARIA D'OUTREMONT

Amb quins objectius neix la idea de Filoeduca Mataró?

Filoeduca va néixer amb l'objectiu principal de donar importància al 21 de novembre, el Dia Internacional de la Filosofia, per reivindicar la importància de l'activitat crítica, de la reflexió, el pensar i el donar. En definitiva, generar un espai per reflexionar sobre qüestions humanes com el sentit de la vida i generar una mica de coherència a l'experiència en general.

La filosofia, potser sense adonar-nos-en, la comencem a treballar des de cadascun de nosaltres. Preguntant-nos coses, reflexionant...

Només cal veure els nens petits. Tot és un per què constant, més irracional o reactiu, i a mesura que creixem tenim aquesta capacitat de fer-nos preguntes de manera raonada. El fet de preguntar és una cosa de la qual no ens podem aïllar, és a dir, no podem separar el preguntar de l'ésser humà. Moltes de les preguntes que tractem a batxillerat, els alumnes ja se les han fet i tenen una resposta personal, que pot ser fruit del seu bagatge cultural o familiar, o del que observen a xarxes i a la premsa. Quan entenen que el pensar és intrínsec en ells, l'assignatura s'accepta molt més.

A batxillerat la filosofia se centra massa a estudiar els autors? Pot ser que falti anar més enllà?

És clar, al cap i a la fi, el batxillerat està molt enfocat a l'assoliment de les proves PAU i a gades aquests coneixements

superen de llarg les hores que tens a l'aula. El primer curs és una bona oportunitat per generar un espai de reflexió més enllà dels autors. Crec que aquesta idea “d'ostres, fem molts autors, però jo vull reflexionar sobre els temes que parlen” la compartim tant alumnes com professors.

Només hi ha mancances a batxillerat? S'hauria d'estudiar filosofia abans?

La reflexió ha de ser transversal i al final a totes les assignatures ens plantejem certes preguntes. Si portéssim la filosofia a l'educació bàsica obligatòria, trobaríem molts més espais que després donarien peu a reflexionar més profundament sobre els autors en l'etapa de batxillerat.

Tot i que aquesta reflexió intrínsecament ja existeix, no?

Sí, però tot i que és intrínseca, necessita

un entrenament. Poder errar i tornar-ho a intentar. Als nois, els hem de donar eines.

Als alumnes la filosofia se'ls presenta com una assignatura extra. Creu que així és difícil que s'interessin per ella?

Difícil no, però és un repte perquè socialment tenen la preconcepció que això no els aportarà res o que és una assignatura que no té un interès directe amb el que ells creuen que és el seu futur, i això els fa pensar que no s'han d'esforçar tant. Ara bé, quan connectes amb ells, ja sigui a través d'articles, d'opinió, de pel·lícules o escenaris reals, i intentes lligar la seva vida amb les preguntes que ens hem fet des de fa milers d'anys, els queda alguna cosa. Jo penso que realment els interessa, i l'objectiu com a docent és generar aquest apropament, perquè al final, els interessi o no, reflexionen en el seu dia a dia. En resum, podríem dir que no és qüestió d'interès, sinó que tots som filòsofs de fàbrica.

Per acabar, que ens trobarem a la Filoeduca d'enguany?

L'objectiu és que durant les activitats que farem els alumnes interactuïn amb companys d'altres centres i no només amb els de la seva escola o institut. A més, tindrem un concurs de fotografia filosòfica i un manifest filosòfic. Proposarem a l'alumnat que triï una pregunta i una imatge que tinguin una relació amb la filosofia. Pel que fa al manifest, és un dels textos per excel·lència de la filosofia i, com fèiem a partir de la imatge, busquem una reflexió a través de la paraula.

OPINIÓ

CRISTIAN PALAZZI

Doctor en Filosofia

Aprendre a deliberar

Deliberar: “considerar de manera atenta i detinguda els pros i contres dels motius d’una decisió, abans d’adoptar-la”. No estem gaire acostumats a prendre’ns temps per pensar. De fet, el més habitual és polaritzar-nos, opinar des dels extrems, situar-nos al sí o al no, sense gaires matisos i, encara menys, posant-nos en el lloc de l’altre a qui afecten les nostres decisions.

Des de fa aproximadament uns vint anys, Europa i el Nord Global ha començat a introduir mecanismes de participació ciutadana basats en la deliberació conscient de persones escollides a l’atzar sobre temes difícils i complicats. Aquí a Catalunya no fa gaire que es va celebrar l’Assemblea Ciutadana pel Clima, on cent ciutadans van pensar col·lectivament solucions “que donin resposta a un dels desafiaments més importants que tenim pel futur: el canvi climàtic”. Més enllà de l’èxit o el grau de millora d’aquesta experiència en concret, és important saber que només és una de les moltes s’estan portant a terme arreu del món. En total, ja van catalogades unes vuit-centes assemblees només dedicades al clima. Així que crec que és un fenomen important que cal començar a valorar.

Si alguna cosa tenen les assemblees deliberatives és que demostren que és possible fer parlar gent completament estranya entre si, si s’emmarquen bé els límits del debat i se’ls dona prou informació per fer-ho. L’autonomia, ja ho sabem des de fa un parell de segles, es basa principalment a reconèixer la capacitat de prendre decisions de l’altre, en condicions d’igualtat i simetria.

Per prendre bones decisions un ha de ser capaç d’avaluar els impactes positius però també negatius de cada opció, ha de ser respectat en la seva capacitat d’articular raons i ha de poder fer-ho en un espai que reconegui com a segur. Doncs bé, les assemblees ciutadanes, com a forma d’expressió de la democràcia deliberativa treballen precisament sobre la base d’aquests supòsits.

Lluny d’estancar-se, com tots fem habitualment, en arguments radicalitzats, que poc tenen a veure amb la realitat, l’espai deliberatiu ciutadà permet incloure el dissens com una eina de transformació i canvi personal. Deliberar i fer-ho a consciència sempre implica deliberar èticament, posar en qüestió el nostre sistema de valors, ser capaços d’autocriticar-nos i de prendre consciència del que

fins ara hem considerat “correcte” i quelcom que creiem que cal corregir. Un exercici que demana no només reflexionar sobre la nostra forma de viure sinó també per posar el cos, viure el conflicte que suposa decidir i confiar que juntament amb d’altres arribarem a una millor conclusió.

Tothom estarà d’acord que la representativitat que suposa el sistema de partits està completament en crisi, ningú o gairebé ningú sent representat el seu parer al Congrés dels Diputats o al Parlament i poques persones confien que els partits polítics siguin més que organitzacions pensades per mantenir el seu poder. Qui creu encara que treballen pel bé comú? Doncs bé, pensar en noves formes de participació democràtica i, amb elles, a desenvolupar la democràcia deliberativa, partint de les bases que hem mencionat, ens obre l’oportunitat per regenerar el compromís polític, reconnectar racionalment i afectivament amb aquesta democràcia que tothom creu en perill. Ho intentem?

Cristian Palazzi és doctor en Filosofia, expert en Bioètica i Filosofia Social

“Deliberar i fer-ho a consciència sempre implica posar en qüestió el nostre sistema de valors”

LA CONVERSA

LA RELACIÓ DE LES METRÒPOLIS AMB LES ANTIGUES COLÒNIES

— Les exmetròpolis encara tenen una actitud molt colonitzadora sobre les antigues colònies.

— La mirada colonitzadora que tenim encara fa que considerem inferiors els sud-americans.

EILEEN TRUAX

(Ciutat de Mèxic, 1970)
Periodista mexicana especialitzada en migració i política. Va viure dues dècades als EUA, on va escriure per a *The Washington Post*, *Newsweek*, *Gatopardo* i *5W*, entre d'altres. És directora de continguts del Congrés Internacional de Periodisme de Migracions. És professora de Periodisme Literari i de Comunicació i Gènere a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), ciutat on viu des de fa tres anys.

LOLA LÓPEZ

(Lugo, Galícia, 1957).
Antropòloga, llicenciada en Geografia i Història. És investigadora del Centre d'Estudis Africans de Barcelona, on és responsable de l'àrea d'interculturalitat. Investiga sobre racisme, discriminació, interculturalitat i societats africanes. Ha estat comissionada d'Immigració, Interculturalitat i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona. És especialista en interculturalitat, convivència i migracions.

La disputa diplomàtica entre Mèxic i Espanya, després que el Govern espanyol es negués a demanar perdó per la colonització espanyola, ha fet reviscolar el debat sobre com les antigues metròpolis s'han de relacionar amb les excolònies.

**MODERAT PER
JOAN SALICRÚ**

Secció elaborada
amb la col·laboració de

ALIANÇA MATARÓ
Assegurances de salut

A finals de setembre, va ser notícia la no-inviteció del rei d'Espanya, Felip VI, a la presa de possessió de la nova presidenta de Mèxic, Claudia Sheinbaum, perquè Espanya se segueix negant a demanar perdó per l'actuació dels seus dirigents cinc segles enrere, com va sol·licitar l'expresident mexicà Andrés Manuel López Obrador, el 2019. Una qüestió que fa aflorar un debat cada cop més present a la nostra societat i que fa referència a com gestionem els ressentiments històrics entre nacions colonitzades i quines polítiques de reparació caldria dur a terme. Com valoren que la forma de posar aquest debat a l'esfera pública hagi estat a partir d'una qüestió protocol·lària? És la forma correcta de plantejar-ho, per part de Mèxic?

EILENN TRUAX — Quan preguntem si aquesta és la forma adequada o no de plantejar el debat, hauríem de preguntar per a qui ho és. En aquest cas, per als polítics involucrats en aquesta polèmica sí que és la millor fórmula. Vull recordar que la sol·licitud que va fer l'expresident mexicà, Andrés Manuel López Obrador, de petició de perdó (i que no va ser atesa per les autoritats espanyoles) va tenir lloc al voltant dels dos-cents anys de la independència de Mèxic, ara fa tres anys. Però això, en

el fons, no és més que un *statement* polític, una declaració: no és un missatge del president mexicà a Espanya sinó al propi poble mexicà i es fa en el marc d'unes celebracions que tenen un clar accent polític. I la resposta (o la no-resposta) del Govern espanyol té exactament la mateixa finalitat: és més una qüestió de consum intern. Són posicionaments utilitzats en un sentit polític. De fet, ha tornat a sortir el tema quan hi ha hagut la presa de possessió d'un nou president, en aquest cas una presidenta. No és la primera vegada que Espanya, recentment, ha estat embolicada en una situació així, recordem el que va passar amb el president argentí Milei. Políticament, això dona rèdits, aquí i allà.

Però sí, aquest tema s'hauria de conversar més enllà de la conjuntura política i amb objectius i interessos molt clars. Perquè sabem perfectament que continua havent-hi, per part dels països que han colonitzat, una mirada molt colonitzadora, encara que hagin passat molts segles.

LOLA LÓPEZ — No és del tot cert que en el debat públic s'hagi posat a debat aquesta qüestió arran de la no-inviteció de Mèxic al rei Felip: d'això se'n parla fa molt de temps, el que passa és que ara s'ha situat en el debat de l'alta política, però sí

que està en el debat ciutadà. En rebre una gran quantitat de nous ciutadans procedents de països colonitzats, aquests han portat aquest debat entre nosaltres. En l'àmbit que em moc, hi ha una demanda de persones provinents dels països llatinoamericans, que plantegen com s'ha de fer per reconèixer el mal causat al llarg de la història en aquests processos de colonització i descolonització. Si això no estigués en el debat ciutadà, probablement no se li hauria pogut treure el rèdit polític que n'han tret Espanya i Mèxic.

A la societat mexicana hi ha un clamor en aquest sentit?

E. T. — Ni les persones llatinoamericanes que viuen a Espanya ni les que viuen als països llatinoamericans estan desitjoses de veure el rei o un cap d'estat dient-los: "Perdó per haver fet un genocidi i un saqueig contra vostès". Que seria preciós, eh? Però això no millora la vida a ningú, ni als que vivim en aquest costat de l'oceà ni a l'altre. En canvi, el que vol tothom és millorar les condicions de vida del dia a dia. En un país com Mèxic, quin és el clamor quan parlem de la mirada de conquesta del colonitzador? Tant de bo hi hagués una disculpa pública, però tant de bo –encara més–, hi hagués un control als interessos i als capitals que estan arribant a talar-nos els boscos o a contaminar els rius. I no només en el cas de Mèxic –també en el cas de Guatemala, de Colòmbia... Són empreses de capital espanyol i europeu que aconsegueixen acords amb els governs d'allà i que estan provocant l'assassinat d'activistes indígenes i ambientalistes que intenten defensar aquests recursos. A més, tenen coptats els mitjans de comunicació per tal que aquestes històries no s'expliquin.

Per tant, el perdó no és necessari?

E. T. — Estic convençuda que, si ara garantíssim que no donarem més concessions a empreses extractivistes espanyoles i europees per a la tala d'arbres ni la contaminació de rius als països llatinoamericans però, a canvi, no hi haurà cap disculpa del rei d'Espanya, la gent es donaria per satisfeta. I és que aquesta conversa a escala política sobre les disculpes que hauria d'efectuar Espanya en realitat distreu, perquè és populista. En canvi, en la vida quotidiana dels mexicans, sí que és evident que hi ha

una afectació arran d'aquells fets, malgrat que hagin passat cinc-cents anys de la colonització i que Mèxic sigui un país més o menys independent. De fet, cal esmentar que ara estem molt colonitzats per les polítiques que ens dicten els Estats Units.

Vostè reclama unes "polítiques de la quotidianitat", més enllà dels símbols i de declaracions històriques.

E. T. —Sí. Per dir-ho d'una altra manera: els que vivim a Espanya estariem molt més satisfets si ens deixessin de dir *panchitos*, si regularitzessin les persones que netegen cases i cuiden gent gran, si ens deixessin de corregir la manera com parlem en castellà... tot això abans de qualsevol disculpa pública. Les persones llatinoamericanes

“Més que un discurs simbòlic del president Sánchez o del rei, són les accions quotidianes les que poden ajudar a tancar ferides i apropar posicions en relació amb el passat”

que vivim a Espanya sabem que existeix encara una mirada colonitzadora sobre nosaltres i sobre els nostres cossos. Per tant, més que un discurs simbòlic del president Sánchez o del rei, són les accions quotidianes les que poden anar ajudant a tancar ferides i apropar posicions.

Subsisteix una visió colonitzadora, doncs. Hi està d'acord la nostra altra convidada?

L. L. — Estic completament d'acord que el més important i urgent és millorar les condicions de vida de les persones llatinoamericanes i fins i tot aquestes relacions de neocolonització que s'estan donant a través de les empreses. Però, d'altra banda, trobo que els símbols són importants i és que una cosa porta a l'altra. M'explicaré: precisament és aquesta mirada colonitzadora que encara tenim, que encara ens diu que vam fer un gran bé quan vam arribar a terres americanes, que vam cristianitzar, vam civilitzar, el que fa que avui a una persona llatinoamericana que viu aquí se l'anomeni *panchito*, que es consideri que només serveix per fer cures bàsiques a gent gran i no es reconegui tot el potencial que pugui tenir de coneixements, de pràctiques, d'estratègies... I si no se'ls reconeixen els seus drets és perquè hi ha tot un pensament previ –que es transmet a través dels mitjans, en la forma d'explicar la història, en el currículum escolar...– que situa les persones d'Amèrica Central i d'Amèrica del Sud que viuen aquí com a persones inferiors.

Els símbols actuen contra els prejudicis?

L. L. —Sí, el símbol és important per començar a millorar aquesta quotidianitat. I en el moment en què en siguem conscients –el reconeixement és només una part– de què va suposar per a aquests pobles l'arribada dels colonitzadors –més enllà de què hi hagués coses positives amb la colonització–, el nostre pensament se situarà en un indret diferent; tant per als europeus com per a les persones que emigren d'aquests llocs. I, aleshores, potser no tindrem aquest lamentable sentiment de superioritat vers les persones migrades.

La pregunta del milió de dòlars. Què han de fer els països colonitzadors per reparar el mal causat per les metròpolis? De fet, és possible reparar-lo o això en si mateix és un plantejament utòpic?

L.L. — Quan abans deia que el debat sobre el passat està instal·lat en la ciutadania, ho dic per les reaccions negatives que hi ha hagut a les xarxes socials durant el 12 d'octubre; hi ha hagut molt de moviment sota el lema “res a celebrar”. Una reflexió. Ara, també és veritat que hi ha una resposta de tot l'arc parlamentari, inclosa l'esquerra -que ja no és tan d'esquerres-, en el sentit de dir “no n'hi ha per a tant”, “ja ha passat molt de temps de tot allò” i “millor deixem-ho estar”. Insisteixo: jo crec molt en els símbols perquè marquen la mirada de la majoria de la gent; i, al mateix temps, marquen la manera com ens representem a nosaltres mateixos i, a partir d'això, acceptem o no la llei d'estrangeria o ens estranya que el gestor del banc sigui una persona d'altres orígens.

Però el més important, òbviament, són les repercussions històriques que ha tingut la colonització al llarg de tots aquests segles. No hem deixat mai de colonitzar. L'Eileen ho acaba d'explicar molt bé, amb totes aquestes empreses que contaminen els rius, talen els boscos... o tota aquesta intromissió en la política d'altres països, com en el cas de Veneçuela. Òbviament no som només els europeus. Els EUA tenen ara encara més influència que nosaltres, però, en tot cas, sí que crec en una reparació simbòlica com una cosa molt important i sobretot a treure d'una vegada per totes les urpes dels països que van ser colonitzats i ara pateixen una neocolonització. Això avui sí que es pot fer, en això es pot actuar.

I què n'opina, de quan un país -com en el cas d'Alemanya amb Namíbia, país al qual va pagar 1.100 milions d'euros per un genocidi comès entre 1904 i 1908- arriba a un acord econòmic per intentar rescabalar el mal causat?

L.L. — Una reparació econòmica pel mal causat en el passat? Sincerament, això em sembla “la xocolata del lloro”. Com ho compatibilitzes, això? La clau és que no es torni a repetir el que va passar i abans cal tenir clar què va passar.

E.T. — Per mi el punt de partida de tota aquesta reflexió és el 12 d'octubre. Cal preguntar-se què se celebra exactament el Dia de la Hispanitat (per als mexicans no hi ha res a celebrar perquè representa l'inici d'un genocidi). Per tant, el fet de “ser hispà,

espanyol” radica en el fet històric d'haver arribat a unes terres i colonitzar-les. Per cert, països que cap dels quals forma ja part d'Espanya. Això també ens hauria de fer reflexionar. Si resulta que la celebració marca l'inici d'un període d'expansió i avui cap d'aquests països forma part d'Espanya... alguna cosa deu voler dir. Al marge d'això, en la vida quotidiana, hem d'analitzar els símbols que ens anem trobant.

Per exemple?

E.T. — En aquest sentit, em va semblar escandalós veure a la portada de *La Vanguardia* del dia de les darreres eleccions municipals tots els candidats imitant el gest que fa amb el dit l'estàtua de Cristòfol Colom. Tu saps el que representa per a tots els barcelonins que venim de Llatinoamèrica que els que volen dirigir la ciutat es

“La meva família és de Galícia i alguna part se'n va anar a Amèrica. Però no hi pensem gens. No només oblidem el que va passar fa cinc segles; també el que va passar fa un segle”

facin aquesta foto i imitant el gest de Colom? No sé si ningú es va parar a pensar en això -crec que no-, però hi ha una sèrie d'accions en el dia a dia que ens demostren que no hi ha una consciència que hi va haver una etapa colonial que va fer mal i que això cal començar a canviar-ho.

I una altra cosa encara: la Lola deia que a vegades s'apela a les coses bones que hi va haver amb la colonització i evidentment que també n'hi va haver. Però, en canvi, amb els anys que fa que soc aquí, no he sentit mai cap persona autòctona afirmar quines són les coses bones que té Catalunya o Espanya actualment gràcies als milers de llatinoamericans que viuen i treballen aquí. No existeix aquesta verbalització ni tampoc aquesta consciència. Aquesta seria una bona manera de començar a reparar, simbòlicament i no simbòlicament.

De totes maneres, vull deixar clar que per mi això no va de bons i dolents i que ens hem de reconèixer com a comunitats que estem irremeiablement vinculades. I ho dic també per la gran quantitat d'espanyols que, després de la crisi de 2008-2009, van migrar a Mèxic per anar-hi a treballar. Estem vinculats d'anada i tornada. I reconèixer això ens podria ajudar.

L.L. — Jo soc filla d'una de les zones més deprimides d'Espanya, la Galícia rural. En molts llocs d'Amèrica dels espanyols se'n diu *gallegos* perquè precisament molts paisans meus van haver de marxar d'aquí perquè a Espanya no se'n podien sortir: tinc un avi que se'n va anar a Cuba, una tieta que se'n va anar a l'Argentina, a moltes zones del nord tenim cases d'indians... aquesta anada i tornada també l'oblidem. No només oblidem el que va passar fa cinc segles sinó també el que va passar el segle passat. I deixa'm dir també que tinc la consciència que allà vam ser molt més ben acollits del que sovint fem aquí amb els que “ens tornen la visita”.

Amb quins valors creuen que s'hauria d'afrontar aquest debat tan profund, tan delicat, i que en realitat està encara en una fase tan inicial?

E.T. — El primer seria la humilitat, el reconeixement que tots hem fet alguna cosa malament en algun moment. I, alhora, que tots tenim alguna cosa a aportar, perquè tots ens en podem beneficiar. Ara bé, a

“Està molt bé dir ‘volem acollir’ però si després resulta que en el dia a dia vius en una bombolla i a la teva vida no hi ha diversitat... alguna cosa falla”

aquesta conversa hi hem d'arribar amb les ulleres de voler trobar el que ens uneix i no el que ens fa diferents.

El segon valor indispensable en aquest moment, és la solidaritat. La història és circular i va haver-hi un moment en què moltes persones van haver de marxar d'Espanya perseguides o per qüestions econòmiques i tal vegada hi ha persones que avui venen des d'altres països per les mateixes circumstàncies. Jo sempre dic “estirem el fil d'aquesta solidaritat” perquè, a més, aquesta solidaritat sempre

torna: la construcció de comunitats més fortes, que resisteixen més, està sempre basada en la solidaritat.

I el tercer valor és la inclusió. Està molt bé ser bondadosos i dir allò de “volem acollir”. Podem acollir, i tant que sí, però no n'hi ha prou. M'explico. Si tu vas al metro i et fas càrrec de la composició demogràfica que hi ha al vagó i després vas a la feina i t'adones que aquesta composició demogràfica no és la mateixa que a fora, llavors hi ha alguna cosa que falla. Aquí arriba gent molt preparada, en la meua àrea hi ha una gran quantitat de companys periodistes que han estat desplaçats per la violència dels seus països. Però, a Espanya, cap redacció els ofereix feina com a periodistes. És un exemple, però passa en tots els àmbits. Incloquem de veritat les altres persones perquè són un actiu per a una societat que és cada cop més diversa. I la diversitat ens enriqueix a tots.

L.L. — Jo em remetria a la justícia, abans que res: cal lluitar pels mateixos drets per a tots i totes, indiferentment dels orígens. En el marc d'aquesta conversa que tenim, el segon seria la reparació i la recuperació de la memòria històrica, començant per la

“Tota solució, tot camí, s'ha de prendre entre tots i tothom que hi participi ha de tenir la mateixa capacitat de decisió. El diàleg ha de ser horitzontal”

introducció en el currículum escolar. Cal explicar què va passar realment i no repetir aquestes faules que ens han explicat durant tota la nostra trajectòria educativa. I en tercer lloc, el diàleg, que jo l'entenc com que tota solució, tot camí, s'ha de prendre entre tots, tothom que hi participi ha de tenir la mateixa capacitat de decisió. Un diàleg no es pot donar entre un que mana i un que obeeix, el diàleg és sempre des de l'horitzontalitat i des de la igualtat. Per tant, que es pugui fer aquest diàleg en situació d'igualtat.

MONOGRÀFIC

És útil la dissidència?

El retorn d'ideologies autoritàries i les seves polítiques repressores silencien les minories, però encara té sentit la dissidència?

ENTREVISTA

“La imaginació política es cultiva en els espais dissidents”

Verónica Gago

OPINIÓ

Joan Coscubiela
L'obligació cívica de la dissidència

ENTREVISTA

Trifonia Melibea
“L'interès primordial de la dissidència és el dret a la vida”

OPINIÓ

Ramon Font
La dissidència és un dret?

ENTREVISTA

“Ser dissident avui és lluitar per la nostra pròpia supervivència”

Pepe Beúnza

És útil la dissidència?

VERÓNICA GAGO

“La imaginació política es cultiva en els espais dissidents”

L'activista argentina, professora universitària i especialista en moviments socials internacionals, considera que la dissidència ha de ser pròxima, espontània, però també organitzada.

CARLES BANCHS

Què és la dissidència?

La dissidència està molt vinculada a l'antagonisme. És el que planteja una relació antagonista amb el que existeix. Significa estar en contra del que s'ha establert. El món en què vivim es basa en un neoliberalisme que no para de mutar i intentar capturar les lluites i les dissidències. Aquesta configuració vampiritza les dissidències i les converteix en un objecte de consum, en un nínxol discursiu. Per exemple, a l'Argentina, la crisi del 2001 va ser un moment molt important pel que fa a la mobilització social i un dels lemes principals que se sentia als carrers era “*Que se vayan todos!*”, un crit en contra d'un sistema de representació obsolet i corrupte. Aquesta consigna ara se l'ha apropiat Javier Milei, president argentí que es defineix com a anarcollibertari i que va entonar el càntic en la premsa de possessió, en què es va erigir en el líder de la crisi de la representació política. És aquí que la dissidència ha de reformular aquests antagonismes, ja que intenten ser capturats per la mirada hegemònica.

Per tant, avui en dia les dretes es presenten com a dissidents?

Crec que sí; s'estan disputant la idea de transgressió. Per exemple, Milei fa servir eslògans com “*Yo no tengo límites ni tengo miedo*”, que fàcilment es podrien atribuir a moviments d'avantguarda, de radicalitat. Les dretes es volen posicionar com a minoria, per defensar que el feminisme o l'antiracisme s'han convertit en el sentit comú de la majoria, en l'estatu quo. Transmeten que s'ha de confrontar el que és políticament correcte, ja que és imposat. Camuflen en el rebuig del que és majoritari, allò que desestabilitza les relacions més tradicionals, més anquilosades. La dreta trafica amb el llenguatge de la dissidència, prova de replicar mobilitzacions o generar símbols comuns com han fet les esquerres durant anys. Estem davant d'una dreta que és mobilitzadora, que intenta ocupar el carrer i que d'ella mateixa diu que no és oligàrquica. Hi ha una mena de còpia pel que fa a les dinàmiques socials, però defensen el més reaccionari possible.

La dissidència ha de ser espontània o ha de tenir un discurs articulat?

Penso que podem desarmar l'oposició entre espontaneïtat i articulació. Rosa

Luxemburg reivindicava l'espontaneïtat i a la vegada opinava que “l'única manera en què pot existir l'espontaneïtat és perquè hi ha un acumulat de lluites o de formes organitzatives que generen un canvi en la percepció del que és injust”. Per tant, l'existència d'un espai col·lectiu i de subjectivació política en què es generi aquest discurs i es debati és necessari. El discurs sempre naixerà de la necessitat d'unes lluites que també són orfes d'aquesta articulació.

Com passem dels mots a la transformació?

Actualment, les ultradretes neoliberals no volen negociar res perquè no veuen les mobilitzacions socials com una amenaça, ja que extreuen la seva legitimitat política dels grups que concentren més poder. Per tant, quan un poder governa tan clarament sobre la legitimitat d'aquests grups de capital concentrat, la idea de joc democràtic, de tensió, de vincle amb els carrers o les organitzacions populars, es redueix gairebé a zero. Aquest és el gran punt d'interrogació de la vida democràtica que tenim avui en dia en llocs com Argentina, on aquesta vida democràtica tenia uns marges de disputa, mobilització, negociació,

És útil la dissidència?

lluita, conquesta, que ara s'han perdut. Abans, quan hi havia mobilitzacions, s'obria un diàleg amb el govern, actualment és més complicat. A les ultradretes, l'organització i la lluita que es genera dins del marc democràtic no els interessa i volen transmetre que la mobilització no tindrà cap efecte. Encara que això no és completament així i sempre hi ha accions que debiliten l'estat, tot i que sigui més complicat. L'escenari que volen crear és el del buidatge radical de la democràcia i les seves formes organitzatives.

Així, com poden actuar les dissidències?

Dins del camp de les dissidències ens proposem una pregunta central: Què significa construir radicalitat política en aquest escenari? Hem de buscar alternatives.

Per tant, la dissidència és útil?

És fonamental per poder respirar en models governamentals que et treuen

“Les ultradretes neoliberals no volen negociar res perquè no veuen les mobilitzacions socials com una amenaça, ja que extreuen la seva legitimitat política dels grups que concentren més poder”

LA VEU DE 'LOS FEMINISMOS'

Verónica Gago (Chivilcoy, Argentina, 1976) és una dona amb energia i força que aclapara tothom amb qui parla per la potència dels seus arguments. És professora de la Facultat de Ciències Socials de la Universitat de Buenos Aires i la Universitat Nacional de San Martín (Argentina). Membre destacada del moviment “Ni una menos”, ha centrat els seus esforços sobretot en la lluita feminista. Escriptora de llibres com *La potencia feminista. O el deseo de cambiarlo todo* (Traficantes de Sueños, 2019) o *Una lectura feminista de la deuda* (Tinta Limón, 2021). És una de les veus més importants del moviment feminista arreu del món.

És útil la dissidència?

SOFIA BENSADON

Estic convençuda que la dissidència ha d'intervenir en els espais virtuals, però tinc dubtes de fins a quin punt és factible. En primer lloc, perquè hi ha aplicacions com X en què el mateix propietari de la plataforma, en aquest cas Elon Musk, constantment fa propaganda de la seva idea política i introdueix diàriament continguts neoliberals a tots els usuaris en pestanyes com la de "Per a tu". De fet, fins i tot exposa obertament al seu perfil les seves opinions polítiques, sigui sobre les eleccions dels EUA o sobre altres idees lligades a diversos sectors de la dreta, com la preocupació per les taxes baixes de natalitat i la consegüent culpabilització de les polítiques feministes i d'avortament. Un contingut que veuen molts usuaris perquè inevitablement és recomanat per la plataforma. En segon lloc, quan volem visibilitzar situacions com les del genocidi a Gaza, ens trobem amb la paradoxa que, per fer-ho, hem de fer "m'agrada" a imatges que són l'horror, en un exercici de dissociació absoluta. El virtual és un espai molt complicat, però hi hem de tenir presència de manera innegociable.

Llavors, la dificultat actual rau en el control que té una idea política en un algoritme on no tenim la mateixa penetració que al carrer?

Exacte. Dins d'aquests algoritmes, qui manen són els propietaris i tots estem absorbint els continguts que voluntàriament ens proporcionen. Ells fan un bombardeig cognitiu a partir de reduir-ho tot a simple contingut. El que es comunica deixa de tenir importància, i el format en què es presenta guanya pes. Veiem tantes coses del món que sembla que la nostra impotència és infinita. El carrer és on ens abstraïem d'aquest bombardeig, ja que ens obliga a establir una altra mena de comunicació. Per exemple, les assemblees són espais complicats que s'han de treballar molt, però hi ha alguna cosa d'aquest exercici cos a cos, del carrer, de trobar-te, que és inevitable com a via de fugida, que té una afectació anímica i intel·lectual enorme. Aquests algoritmes són grans màquines d'insensibilització col·lectiva a partir de la hiperinformació de la qual fugim quan no estem connectats.

“Hi ha una esquerra que continua sent masclista i culpabilitza els feminismes de l'ascens de l'ultradreta”

l'oxigen. Els espais de la dissidència són intergeneracionals i d'aprenentatge, actual i històric, pel que fa a experiències anteriors en aquest àmbit. Són els espais on cultivar la imaginació política. Estem en un moment molt important en aquest aspecte i ha de passar alguna cosa que encara no sabem quina és, però que s'ha d'imaginar d'alguna manera. Generar aquests punts comunals és essencial per organitzar-nos i evolucionar cap endavant.

Amb les xarxes socials sovint no hi ha una organització física. Com s'ha d'establir la dissidència en aquests espais virtuals?

És útil la dissidència?

En aquesta situació, n'hi ha prou amb organitzar-se de manera regional? O la dissidència ha d'apostar per un futur transnacional com el de "Los feminismos" a l'Amèrica Llatina?

Aquest consum constant d'imatges del món produeix una falsa sensació de proximitat. Això genera la fantasia que et pots estalviar tota la feina política que significa produir lligams. Una tasca en què, en els moments més virtuoses de la lluita feminista dels últims anys, el que hi ha hagut és un enorme treball col·lectiu de vincle, de traducció política per produir aquesta proximitat. Crec que el tipus d'internacionalisme que es va practicar des dels feminismes mantenia un caràcter molt arrelat, molt situat. És a dir, no va ser mai una mena de fuga a l'abstracció a partir de generar unes reivindicacions que ens representessin a totes, sinó que va ser una mena de treball artesanal de teixir vincles, d'establir converses, d'assumir la dificultat de la traducció, etc. És això el que li va donar força internacionalista.

Un model que defuig completament d'aquesta falsa proximitat de les xarxes i que busca el vincle...

Estar connectat globalment sense que hi hagi aquesta feina al darrere crea una distància abismal. Fins i tot, obre la porta a deslligar-te i insensibilitzar-te amb el que passa al món. D'altra banda, penso que actualment hi ha una disputa sobre aquesta dimensió internacionalista, que està molt accelerada pels mitjans digitals de comunicació i per l'experiència de la pandèmia mundial de la covid, que encara s'ha de madurar. Ara bé, les dissidències no ens podem estalviar la tasca política de produir aquesta proximitat com a matèria concreta de l'internacionalisme.

Gran part del seu discurs també tracta sobre el deute. Una vegada va comentar que "el deute organitza la nostra obediència". Com afecta aquest fet a la dissidència?

Al llibre que vam fer juntament amb la Lucy Caballero, *Una lectura feminista de la deuda* (Tinta Limón, 2020), en conversa i discussió amb el que ha explicat l'italià Mauricio Lazzarato sobre la fàbrica de

l'home endeutat, un dels contrapunts que fèiem amb ell era pensar el deute com un dispositiu que captura i explota diferència i dissidència. Hi ha una dimensió moral en el deute que juga de maneres diferents en funció de qui s'endeuta. El deute treu profit d'aquestes diferències i les vides dissidents per constituir un dispositiu moral, que aprofita aquestes diferències per cobrar taxes d'interès més altes. És a dir, penalitza les vides dissidents amb taxes més altes perquè se suposa que hi ha més risc a donar diners a aquestes seccions de la població catalogades com a perilloses. El deute seria la maquinària del capitalisme contemporani que sap aprofitar i bregar amb les dissidències proposant un mètode de captura, com parlàvem a l'inici, i posar-les a treballar a favor seu. És un mecanisme que s'infiltra a la vida quotidiana, financeritza els modes de supervivència i té aquest suplement moral de quines vides va explotant.

Per tant, no tothom paga el mateix preu per ser dissident?

La dissidència té un preu, però no el mateix per a tothom. A l'Argentina, per exemple, qui paga més per ser dissident són les persones transvestides i transsexuals, sens dubte. De fet, sempre ha estat així per la radicalitat política de les seves lluites. Per això em sembla patètic que hi hagi col·lectius de dones que es proclamen feministes i que alhora es consideren antitrans. És un signe d'època molt preocupant que col·lectius que emprenen certa dissidència acabin coincidint amb la dreta i la ultradreta.

Hi ha dissidència dins de la mateixa esquerra?

Clarament. Hi ha una esquerra que continua sent masclista. Hi ha una esquerra o sectors progressistes que acusen els feminismes d'haver-se radicalitzat massa i els assenyalen com els culpables de l'ascens de la ultradreta. Per tant, hi continua havent una tradició d'esquerres que situa en posicions marginals conflictes com el racisme, el feminisme o la identitat de gènere, fet que em sembla un problema important. Es continua proposant una idea de classe que està completament

“La dissidència genera espais que en principi estan fora de l'àmbit del dret, perquè precisament apareix on no hi ha dret. No hi ha cap dret que esgoti les lluites”

immunitzada del que realment avui en dia és una dimensió de classe en què les qüestions de gènere i raça són fonamentals per entendre qui són els i les treballadores, com els afecta de manera diferent la precarietat... És una dimensió que està en disputa i confio molt en els joves i les properes generacions per desplaçar aquests límits de pensar. La dissidència en l'esquerra és defugir dels marcs ideològics establerts pels homes blancs que dirigien la lluita molts anys enrere i que no van plantejar mai un horitzó de necessitats i desigualtats més enllà de les seves.

La dissidència és un dret?

La dissidència genera espais que en principi estan fora de l'àmbit del dret, perquè precisament apareix on no hi ha dret i, a mesura que la dissidència crea jurisprudència amb les seves formes de fer, reclamar, viure, estimar, es poden crear drets. Una cosa és clara: no hi ha drets sense lluita que els produeixi. I no hi ha cap dret que esgoti les lluites.

Sobre quins valors s'ha de sostenir la cultura de la dissidència?

Entenc que sobre una ètica que és experimental, que va buscant com generar vides dignes, dignes de ser viscudes, sostingudes i expandides. La dissidència també és una actitud d'investigació i escolta, perquè no sabem pas com seran les properes dissidències.

És útil la dissidència?

JOAN COSCUBIELA

Polític i sindicalista

L'OBLIGACIÓ CÍVICA DE LA DISSIDÈNCIA

Sovint, parlem de dissidència com a sinònim de desobediència, tot i que al meu entendre la dissidència abasta moltes altres actituds. El dissident ve definit com la persona que se separa d'una doctrina, una creença, un grup.

Suggerixo analitzar la dissidència en forma de cercles concèntrics que es van expandint, en què l'epicentre som cadascú de nosaltres. Ho faig a partir d'una convicció profunda. La dissidència és un dret, però és també un deure cívic que tenim vers nosaltres i la societat.

Com passa amb tots els drets, té contrapunts en forma de deures. Per exemple, el dret a ser dissident, en la mesura que s'exerceix en espais col·lectius o organitzacions, s'ha d'equilibrar amb les obligacions que comporta viure en comunitat i té com a límit el deure de lleialtat vers els altres. Una lleialtat que no pot ser confosa amb fidelitat i molt menys amb gregarisme, que és un dels antònims de la dissidència.

Començaré per la dissidència vers un mateix. Des de sempre, els humans hem viscut amb pors i inseguretats. Avui a més ens sentim profundament desconcertats. També com sempre, se'ns ofereix una falsa protecció a partir de respostes tan simples com perilloses per assolir la seguretat "perduda".

Per protegir-nos d'aquesta ficció, posar en dubte les certeses pròpies és una bona opció. Aquesta dissidència interior, més íntima, que podríem qualificar d'autodissidència, té la gran utilitat de l'enriquiment personal.

Dubtar és la millor manera de viure i créixer, assumir les contradiccions és el millor camí per evitar el barranc del sectarisme. Tinc per costum parafrasejar Ortega: "Jo soc jo, les meves circumstàncies i les meves contradiccions". De vegades fins i tot m'atreveixo amb el "dubtar és la meva manera de pensar i d'existir". També manllevo l'expressió d'un amic: "Menys de tres contradiccions és fonamentalisme".

El següent cercle es presenta en forma de dissidència vers els nostres. En un món en què cada vegada es construeixen més fronteres, algunes de físiques, altres de mentals, això comporta l'aparició de moltes divisòries al voltant d'un "nosaltres" i els "altres". La nostra història està prenyada d'estrangers, els bàrbars, els berbers, que veiem i tractem com a causants de tots els nostres mals.

La dissidència vers els nostres és una bona manera de demolar o almenys difuminar aquestes fronteres. Molt més en un món condicionat per l'existència de bombolles cognitives, alimentades per les nostres certeses i magnificades per les xarxes socials. Espais en els quals no es posa en dubte res, en què tot adquireix forma de veritat revelada i indiscutible. En què neguem tot allò que pot posar en dubte les nostres certeses i les dels "nostres".

La dissidència vers els nostres té una expressió pròpia en les organitzacions. Com a espais col·lectius estables i amb regles de joc, la dissidència en les organitzacions, a més de ser un deure, és una condició bàsica de supervivència. La manca de dissidència, el gregarisme en les organitzacions, és el camí directe a la irrellevància que pot acabar en desaparició. Especialment en uns moments marcats per forts hiperlideratges que actuen en les organitzacions com boscos d'eucaliptus que assequen el terreny dels voltants.

Contra els valors imperants a la societat

Ampliant el cercle, ens trobem amb la dissidència vers els valors imperants a la societat. Es tracta d'un estadi de la dissidència imprescindible en la defensa de la civilització. Tots els moments de la història han tingut les seves veritats indiscutibles, imposades o per la via de l'hegemonia ideològica —la religiosa és la més ancestral de les variants ideològiques. Fins i tot quan creiem haver superat aquesta etapa de la humanitat amb la Il·lustració, algunes interpretacions fonamentalistes la poden convertir en una nova religió.

És útil la dissidència?

“Com més hegemònics són els valors dominants, més es necessita la dissidència, individual i col·lectiva. Com més importants són els conflictes vers la multiplicitat de valors dominants, més útil és la dissidència”

La història està prenyada de moments en què l'hegemonia de valors dominants “indiscutibles” ha desencadenat crisis profundes. Avui, l'hegemonia del neoliberalisme està en l'origen d'un seguit de crisis, no sols econòmiques. Un individualisme extrem construït a partir d'una idea de la llibertat absoluta que nega la comunitat ens condueix cap a diferents formes de nihilisme, amb unes conseqüències molt corrosives per a la societat.

Una expressió extrema del nihilisme imperant és la cultura dels “triomfòcrates”. Són els que es consideren guanyadors en un model social on imperen regles molt salvatges. Els triumfòcrates es caracteritzen per un profund menyspreu pels dissidents i especialment pels que consideren “perdedors”.

En les darreres dècades, hem assistit a molt greganisme vers els valors imperants i molt poca dissidència, en alguns moments tan imperceptible com heroica. Hem comprovat que, com més prim és el fil de la dissidència, més costa sortir de la trampa de les veritats absolutes.

Com més hegemònics són els valors dominants, més es necessita la dissidència, individual i col·lectiva. Com més importants són els conflictes vers la multiplicitat de valors dominants, més important i útil és la dissidència. Fins aquí m'he referit a la dissidència en el terreny de les idees, que poden comportar acció, però no necessàriament desobediència, que podríem qualificar de la fase superior de la dissidència. Dir “no” és un imperatiu ètic en el nostre món. Acompanyar el no d'alguna cosa més comporta un salt qualitatiu en el terreny dels condicionants, també dels riscos i dels costos que comporta.

Fa milers d'anys que reflexionem sobre la desobediència. Alguns dels grans pensadors hi han dedicat reflexions. Spinoza va deixar escrit que, quan els membres

d'una societat es comporten com un ramat, com uns esclaus, la societat és més aviat soledat.

Si ens parem a pensar una mica, comprovarem que la desobediència ocupa un lloc central en la història i els mites de moltes cultures. Quasi sempre amb una imatge negativa. Des de la desobediència de Prometeu vers als déus, fins a la que es troba en l'origen de la civilització occidental.

La desobediència ha estat sempre identificada com a pecat, com a delictes. Ha estat considerada com l'origen dels nostres mals i com a tal ha estat castigada pel poder diví i sobretot el terrenal. Però en realitat la desobediència és desencadenant i alhora condició dels grans avenços de la humanitat, començant per la imprescindible autonomia personal, requisit constituent de la nostra condició de ciutadania cívica.

De fet, crec que podem afirmar que la desobediència, com els conflictes, és el motor de gran part dels avenços de la humanitat, tant en el terreny de les idees, com en el dels drets individuals i col·lectius. La desobediència ha estat el desencadenant dels grans avenços cívics i socials al llarg de la història.

Arribats a aquest punt, m'atreveixo a concloure que la dissidència en totes les seves formes és la millor manera de créixer com a persona i societat. I la desobediència, com a expressió màxima de la dissidència, constitueix, amb els seus condicionants, límits, riscos i costos, un deure cívic.

Joan Coscubiela ha estat diputat al Congrés, al Parlament i secretari general de Comissions Obreres de 1995 a 2008. El 2021 va publicar *La pandèmia del capitalisme* (Península)

Tallers d'escriptura creativa amb Maria Escalas

Informa-te'n a maria.escalas.escriptura@gmail.com

És útil la dissidència?

TRIFONIA MELIBEA OBONO

“L’interès primordial de la dissidència és el dret a la vida”

Aquesta escriptora, periodista i politòloga de Guinea Equatorial ha estat empresonada per defensar els drets de les dones i de les persones homosexuals, considerats un delicte en el seu país.

MARIA COLL

La dissidència és útil?

Sí, i tant. La dissidència és inherent a la condició humana, un valor omnipresent que mobilitza les persones subjugades i aquelles que han deixat de viure a l’alteritat. L’evolució de la humanitat es mesura a través de la tolerància a la dissidència, que constitueix un indicador de la democràcia, per la qual cosa no és només útil, sinó el típic que mou el món.

Quins valors sustenten la dissidència?

La lluita a contracorrent i la utopia sostenen la cultura de la dissidència. Com es lluita contra les estructures de poder autoritàries? Com es combaten les estructures de poder jerarquitzades i sostingudes amb l’ajuda dels poders tradicionals, que és el cas de molts països de l’Àfrica? Doncs molt fàcil, seguint una premissa: el demà no existeix. Cada dia és únic i gairebé el darrer. La precarietat és l’aliment més excitant perquè les persones, sense reconèixer-ho sovint, estimem la vida. En contextos difícils, la dissidència representa les ganes de viure millor, un crit esgarriat que sona des del nostre interior. Els valors que sustenten la dissidència no són estables. Una persona

dissident lluita a contracorrent perquè el poder, quan és colpejat, torna el cop encara amb més duresa. Per tant, els valors, en cada moment, es modifiquen, són efímers, i sorgeixen (es reforcen) cada vegada que s’aixequen i/o cauen les persones dissidents.

La seva lluita a favor de les dones ha tingut conseqüències: detencions, presó... La dissidència sempre té un preu?

Les petites conquestes i les grans derrotes són el preu que es paga. Fins que la dissidència no va raptar la meua identitat mai no m’havia sentit nua però vestida. Les dones feministes dissidents ens integrem al patriarcat. L’autocura, l’amor propi, l’autoestima, etc. són necessitats humanes que passen a un segon pla. De manera automàtica comencem a viure per i per als col·lectius i els seus drets, un procés d’autoimmolació que castiga la nostra salut física i mental.

Li agrada que la defineixin com a activista o dissident?

A Guinea Equatorial l’activisme feminista i LGTBIQA+ està en mans de dones la principal malaltia de les quals és el síndrome de

la impostora. A aquesta realitat s’hi afegeix la definició “persona defensora dels drets humans” i “activista”, delineada a partir dels valors de la masculinitat. La cura a les persones malaltes, l’accés als centres penitenciaris per donar suport a persones empresonades injustament, l’acollida de menors LGTBIQA+ repudiats per les famílies, etc., no són activitats d’homes ni activitats que es publiquen a la premsa. Són activismes travessats per drets individuals com la imatge, la intimitat, la protecció de dades. Per tant, les dones, malauradament, hem d’acabar fent activisme com els homes per ser incorporades a l’agenda dels organismes internacionals.

Aquesta parafernàlia institucional representa les petites conquestes i les grans derrotes. A Guinea, especialment les dones dissidents, paguem un preu molt alt i no visible perquè moltes de les reivindicacions relacionades amb les minories de gènere i sexuals estan adscrites al sector de les cures, relacionat tradicionalment amb les dones. És a dir, nosaltres seguim sent “dones” i tractades com a tal a l’agenda de l’activisme. Inclús en aquest àmbit, la societat té una mirada patriarcal.

És útil la dissidència?

Creu que està en crisi la cultura de dissidència? Per què?

La cultura de la dissidència està en crisi a l'espai eurocèntric. El discurs de "tot està fet" s'ha venut des de les elits i, sens dubte, s'ha comprat. Sovint em diuen: "Escolta, que malament que ho passen les dones i les minories sexuals al teu país i a l'Àfrica". I m'ho diuen dones i homes de trenta anys o menys, la memòria històrica dels quals són les sufragistes, la segona i tercera onada del feminisme, els feminismes que s'han incorporat a l'agenda acadèmica i les lluites dels col·lectius LGTBIQA+. Ara bé, l'amnèsia i l'oblit intencionat tenen els dies comptats. L'extrema dreta està a l'aguait i avui encara gaudim dels drets adquirits, però això durarà poc. La cultura de la dissidència està en ebullició a l'Amèrica Llatina, a l'Àfrica i a l'Àsia, però amb un inconvenient: són processos que els mitjans de comunicació eurocèntrics no recullen. I són accions que els mitjans de comunicació del continent africà, oculten.

Què té d'utòpica la dissidència?

La dissidència és somiar. Somiar l'adversitat. És una utopia plaent. El dret a somiar és l'única eina que tenen les persones dissidents per continuar endavant. I somiar és gratuït. Somiar aporta adrenalina al dia a dia. Quan no saps si t'atropellarà un vehicle de les Forces Armades per mandat del governant de torn o si una mare et farà agredir perquè la seva filla de sobte ha sortit de l'armari després de parlar amb tu, quan no saps si el llibre que has publicat algun dia es distribuirà al teu país, perquè no hi ha llibreries ni editorials... La utopia pot ser positiva, pot ser negativa, però sobretot és la raó per llevar-te cada matí i continuar vivint. Somiar que les coses poden canviar és una utopia, però també una possibilitat.

Avui, alguns parlen de "dissidència controlada". Existeix la dissidència lliure i espontània o darrere de tota dissidència sempre hi ha interessos ocults?

Ahir va morir un company dissident. Era homosexual. El va enverinar la seva família. A Guinea Equatorial les famílies estableixen expectatives sobre els homes només pel fet de ser homes. Som un país de cultura patriarcal. Un home gai és una deshonra

“L'evolució de la humanitat es mesura a través de la tolerància a la dissidència, que constitueix un indicador de la democràcia”

familiar i una ofensa a la masculinitat. Els homes homosexuals moren sense honor i en silenci. Les noves masculinitats estan enverinades pel patriarcat. En els darrers anys i a mesura que la comunitat LGTBIQA de Guinea Equatorial ha anat prenent consciència sobre les dissidències, també

s'han establert noves mesures d'alarma. Aquí, els homosexuals moren a una velocitat mai vista. Les famílies els enterren d'esquena de la comunitat. Però és clar, la pregunta és: I tu com saps que va morir enverinat el teu company dissident? Es va practicar una autòpsia? La resposta és senzilla. Les ètnies que componen Guinea Equatorial ja practicaven l'LGTBIQA+ fòbia abans de la implantació del colonialisme. Les pràctiques d'enverinament a dissidents sexuals i la recerca d'indicadors als cadàvers enverinats no van néixer amb l'autòpsia blanca. No és una cosa nova. Tot això ho diem, ho sabem i ho denunciem des de la comunitat dissident perquè tenim un missatge clar: les minories sexuals de Guinea Equatorial volem viure, ens estan matant i ens estan deixant morir. I ho fem perquè l'interès primordial de la dissidència és el dret a la vida.

Som en un món on els problemes i els reptes són globals. Com ha de ser la dissidència del segle XXI?

El reconeixement de les dissidències en la diversitat constitueix una assignatura pendent. Una agenda global que reconegui les singularitats de les dissidències evitaria l'assimilació.

És útil la dissidència?

RAMON FONT

Advocat i divulgador

LA DISSIDÈNCIA ÉS UN DRET?

S'acosten temps difícils. Temps en què cada vegada serà més complicat viure fora de la uniformitat marcada des del poder “legalment” establert. Aquí i a tot arreu. El món està canviant altre cop i, aquesta vegada, no sembla que per a bé. La tendència que es va imposant sembla que torni cap al silenciament sistemàtic de qualsevol discrepància contrària a l'ortodòxia oficial. Per això, molt probablement, ben aviat el terme *dissidència* –entès com ho fa la RAE, referint-lo a aquell que és contrari a la doctrina, creences o conductes comunes (és a dir, a les oficialment establertes)– tornarà a estar en boca de tothom.

El terme *dissident* –utilitzat en el context polític i ideològic, no en el religiós– es va encunyar en el període d'entreguerres i va anar fent fortuna progressivament, amb la persecució implacable de determinades persones que simplement mostraven opinions discordants, en funció de com avançaven els avatars polítics a cada país, en llocs tan oposats com poden ser els règims comunistes i totalitaris, però també en les democràcies occidentals, com va passar als Estats Units en l'època del maccarthisme. Però amb el temps, allò que durant anys va ser una forma generalitzada d'actuar es va anar desprestigiant i va minvar d'intensitat, fins a quedar reduït a uns quants països i a uns quants règims polítics amb una determinada manera de ser i fer.

Ara bé, les modes tornen i sembla que malauradament aquesta d'asfixiar la dissidència, sense importar els mètodes, també. Sentir certes paraules i veure certes actituds i actuacions fa pensar que no som tan lluny d'on havíem estat anys enrere.

No obstant això, la dissidència és un element essencial en qualsevol democràcia. Sense la dissidència, els sistemes polítics i socials tendeixen a l'immobilisme, la repressió i l'autoritarisme. La pregunta, però, és si la dissidència és un dret plenament reconegut i, en cas afirmatiu, quin preu han de pagar les persones per exercir-lo.

La dissidència, reconeguda en el dret internacional

En un món ideal, la dissidència no només seria un dret, sinó també un pilar fonamental de qualsevol societat democràtica. El dret a la dissidència –i, de retruc, el de la resistència pacífica– ve de l'antiga Grècia, amb Sòcrates i Plató com a grans exponents, passa per la Declaració d'Independència dels Estats Units, continua amb la Declaració dels Drets de l'Home i el Ciutadà de la Revolució Francesa, i culmina amb la Declaració Universal dels Drets Humans (1948), en què l'article 19 estableix que: “Tothom té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser inquietat a causa de les opinions pròpies, el de cercar, rebre i difondre informacions i idees per qualsevol mitjà i sense limitació de fronteres”.

L'article inclou el dret a dissentir de l'opinió dominant, sigui per qüestions polítiques, socials o culturals. Així mateix, el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966) també reafirma aquest dret a la llibertat d'expressió, alhora que reconeix el dret de reunió pacífica.

Aquestes disposicions legals mostren que, en l'àmbit del dret internacional, la dissidència és un dret protegit, sempre que es faci dins dels límits pacífics. Tanmateix, el marc legal sovint no és suficient per garantir que els dissidents no siguin perseguits o castigats pel seu activisme.

La dissidència en el dret intern

Endemés, en moltes constitucions modernes, el dret a la llibertat d'expressió i la dissidència estan protegits. A l'Estat espanyol, la Constitució, a l'article 20, reconeix la llibertat d'expressió en els següents termes: “Es reconeixen i protegeixen els drets: a expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció...”. La Constitució també protegeix el dret de reunió pacífica i de manifestació a l'article 21, un aspecte fonamental per a la dissidència col·lectiva o la protesta pública.

Tot i això, hi ha límits. La llibertat d'expressió no és absoluta, i es pot restringir per preservar altres drets

És útil la dissidència?

com la seguretat, l'ordre públic o la protecció de la reputació d'altres persones. Aquests límits, però, sovint són utilitzats de manera abusiva per restringir la dissidència, com passa actualment en el cas d'Espanya, amb la denominada "lleï mordassa".

Repressió i càstig de la dissidència

Tot i el reconeixement legal, a la pràctica, molts governs han recorregut a la repressió contra els que s'atreveixen a qüestionar l'autoritat o l'ordre establert. La dissidència política, en particular, moltes vegades és objecte de persecució, i els que exerceixen aquest dret paguen un preu alt.

Un exemple paradigmàtic és el dels activistes prodemocràcia a Hong Kong que, després de la imposició de la Llei de seguretat nacional per part de la Xina el 2020, han estat empresonats o obligats a exiliar-se. Aquesta llei, tot i que formalment busca protegir la seguretat, s'ha fet servir per criminalitzar qualsevol forma de dissidència política, i viola principis fonamentals reconeguts internacionalment.

Un altre cas és el de Rússia, on l'opositor Alekséi Navalni va ser repetidament empresonat i perseguit pel seu activisme contra el govern de Vladímir Putin. Navalni va ser enverinat el 2020, posteriorment empresonat per "delictes" fabricats, malgrat les crítiques i peticions internacionals per alliberar-lo, i finalment mort, quan era a la presó per causes encara no aclarides. Aquest cas demostra com, en règims autoritaris, la dissidència no només és reprimida sinó que també porta conseqüències devastadores per als dissidents.

El preu de la dissidència

El preu de ser dissident és alt, no només per les repercussions legals i polítiques, sinó també per les conseqüències personals i socials. Els dissidents sovint pateixen persecució, censura i, en casos extrems, violència física o assassinat.

Més enllà de les represàlies directes, hi ha un altre cost menys visible però igualment greu: l'aïllament

social i professional. Molts dissidents veuen com es destrossen les seves carreres. Són estigmatitzats en la seva pròpia comunitat per haver desafiat les normes establertes, especialment en contextos en què els mitjans de comunicació o les institucions estan controlades pel govern.

La dissidència com a motor de canvi

Malgrat el preu que s'ha de pagar, la dissidència continua sent clau per al progrés social. Moltes de les millores en drets humans i llibertats civils al llarg de la història han estat fruit de l'acció de dissidents que van lluitar contra la injustícia. Els moviments per la igualtat racial, els drets de les dones o els drets laborals van ser liderats per persones amb el valor de dissentir del sistema establert. Però, en un món cada cop més interconnectat, on la vigilància massiva i les lleis repressives semblen anar en augment, la dissidència pot semblar cada vegada més perillosa.

No obstant això, sense la dissidència, les societats es tornen estàtiques, i els abusos de poder es perpetuen sense ser qüestionats. El dret a ser dissident no només beneficia l'individu, sinó també el col·lectiu, ja que fomenta una cultura de debat i revisió constant, necessària per a qualsevol democràcia sana. El dret a dissentir és fonamental per a la justícia i el progrés de les societats. Defensant i protegint aquest dret, no només assegurem la llibertat d'expressió de l'individu, sinó que també garantim un futur més just i democràtic per a tots. En aquest sentit, doncs, ser dissident és un acte de responsabilitat cívica i moral, del qual tots hauríem de prendre nota.

Ramon Font i Terrades és llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona. Ha exercit més de quaranta anys com a advocat i ha escrit diferents llibres tant de divulgació jurídica com de caràcter novel·lístic

WONG
PERFORMANCE

www.wongsport.com

És útil la dissidència?

PEPE BEÚNZA

“Ser dissident avui és lluitar per la nostra pròpia supervivència”

Qui va ser el primer objector de consciència al servei militar a Espanya, de caràcter polític, assegura que l'obediència no és una virtut, sinó una trampa de control social.

MARIA COLL

El 1971, vostè va ser jutjat per un acte de dissidència: es va negar a fer el servei militar. Es considera un dissident?

Sí, em considero un dissident absolut, un insubmís, un revoltat... perquè, sobretot en el tema del militarisme i de la guerra, hi ha moltes coses que no m'agraden com funcionen.

Quins valors creu que estarien associats a la cultura de la dissidència?

La dignitat de la persona, la consciència, la saviesa, la defensa de la vida... tots els valors que construeixen la persona humana.

I l'esperança?

Òbviament. L'esperança és la base de tota revolució i de tot canvi social, perquè sense esperança al primer entrebanc girariem cua. L'esperança és el ciment que enganxa la nova societat. Sense esperança no estarem lluitant dia a dia.

La dissidència és utòpica?

Sí, la dissidència és absolutament utòpica. Ara bé, per a què serveix la utopia? La utopia serveix per caminar. Serveix perquè les persones intel·ligents no creguin que un

altre món és possible, sinó que un altre món és necessari.

Com es passa de la utopia a la dissidència útil, del desig a la transformació?

Avui, gran part de l'educació té com a objectiu ensenyar els infants i els joves a ser obedients, quan l'objectiu hauria de ser ensenyar-los a obeir la seva consciència. Les lleis si són justes s'han d'obeir, i si són injustes s'han de desobeir. Hem de fer un clam a favor de la desobediència. L'obediència no és cap virtut, sinó una trampa molt gran perquè la gent pugui estar controlada. Si un grup humà té l'obediència com a valor important fuig corrents perquè segur que són uns fanàtics. Hem d'obeir la nostra consciència i desobeir les lleis injustes.

Avui, troba a faltar aquest punt de desobediència en les generacions més joves?

Els temps han canviat. Quan era jove, jo i molts altres, agafàvem la motxilla i travesàvem la frontera cap a França només per gaudir de la llibertat. Aleshores, l'ambient que respiràvem a Espanya era claustrofòbic, ple de violència, d'injustícia, insubmissió... Sabíem que existia un altre món i que

un bocí el teníem només a l'altra banda de la frontera. Quan hi ha repressió, la persona sensible s'ha de revoltar malgrat els riscos.

Som conscients que tota dissidència té unes conseqüències?

Ho hauríem de ser. La resposta a la dissidència pot ser una repressió petita o una repressió molt forta i, per aquest motiu, la dissidència s'ha de preparar molt bé. No podem llançar la ciutadania a la dissidència sense tenir clar aquest aspecte. No es pot apel·lar a una dissidència total. Cal anar a poc a poc i començar per campanyes que no tinguin gaire risc i que siguin factibles, que puguin sumar petites victòries.

Avui, estem disposats a pagar el preu de la dissidència?

No, i per això ja anem tots pel camí del cementiri. Estem tots morts. O som dissidents i busquem un altre món i més llibertat o ja portem el taüt sota el braç. Hem de triar. Qui vulgui lluitar per una vida plena, lliure, conscient i digna sabrà que tindrà problemes. Hi ha gent que prefereix treballar en una feina que no li agrada, però que cobra més. Són opcions de vida. Hi ha gent

És útil la dissidència?

que té una vida tan dura que només pot sobreviure, però la majoria de la societat, encara que sigui difícil, pot triar la forma de vida que vol. S'ha de saber dir "no" i tenir clar quins valors defenses. Actualment, qui té el valor del capitalisme per bandera ja està firmant la seva destrucció.

Vostè diu: "Hi ha gent que té una vida tan dura que només pot sobreviure". La dissidència és un dret exclusiu dels ciutadans que viuen de forma benestant?

Avui, el món és un tren que va cap a un precipici, que es diu holocaust nuclear. És un tren que s'alimenta d'armes atòmiques. Aquest tren viatja a una velocitat extraordinària i els seus viatgers som tots: rics i pobres, blancs i negres, intel·ligents i beneïts... La gent més intel·ligent intenta reduir la velocitat del tren, posar bastons a les rodes o saltar per la finestra. En canvi, els que no estan al cas de res, amb la seva actitud, ajuden a fer que el tren augmenti de velocitat. Ser dissident avui és lluitar per la nostra pròpia supervivència. És evitar que anem cap a l'holocaust nuclear. Si no aturem el tren, no tenim futur.

La metàfora és molt clara.

Doncs aquest és el meu missatge des de fa dècades. Però també hem de tenir clara una cosa: no matar és un principi bàsic de la convivència humana. Hem d'apostar per la convivència, la llibertat, la solidaritat, l'ajuda mútua... perquè el món sigui un lloc de persones intel·ligents i honestes.

En els anys setanta, la dissidència era sobretot local i força individual. Al segle XXI, tenint en compte les xarxes socials, la dissidència hauria de ser global?

El principi "pensament global, actuació local" és bàsic. Si el pensament i l'actuació fossin globals, estaríem tan preocupats que ens quedaríem a casa sense saber què fer ni per on començar. A escala local (família, barri, poble...) sempre hi ha moltes coses que es poden fer i moltes batalles que tenen sentit. El pensament global ens ajuda a analitzar cap a on va el món i cap a on hauria d'anar, i l'acció local ens permet contribuir a aquest canvi. És evident que hi ha problemes que no podem resoldre perquè no estan al nostre abast, però molts altres segur que sí.

Avui es parla molt de "dissidència controlada". Existeix realment la dissidència

"No podem llançar la ciutadania a la dissidència sense tenir en compte la repressió. Cal anar a poc a poc i començar per campanyes factibles"

Lliure i espontània o darrere de la dissidència sempre hi ha interessos?

La dissidència sempre ha de ser controlada. Les revolucions fracassen quan comencen a matar gent. El respecte a la vida és l'element clau per saber si anem per bon camí. La dissidència sempre ha de ser molt controlada. Cremar coses no té sentit. El fum

se l'emporta el vent i el foc és difícil de dominar. I, sobretot, la dissidència ha d'estar controlada per un mateix. Qui protagonitza una dissidència ha de tenir clar quant temps serà capaç de resistir, quina resposta és capaç de controlar, etc. També ha de ser humil i saber quan aturar l'acció. La gent que fa dissidència i lluita mitjançant tècniques de no-violència ha de ser molt disciplinada.

La dissidència és un dret?

És molt més que un dret, és un deure, una obligació. El sentiment de dignitat t'obliga a caminar pel camí de la dissidència. No cal que una llei ens permeti ser dissidents, la nostra consciència ja ens ho diu.

Per quins mitjans es pot reactivar la cultura de dissidència?

A través de la reflexió, la discussió, el respecte a l'altre... La dissidència no es pot fer de qualsevol manera, ni per qualsevol cosa, sempre ha de tenir un esperit constructiu. Moltes vegades, la lluita no violenta no guanya, però sempre aprenem coses de l'experiència.

IGNASI LLOBERA

Buscar el bé dels altres és bo. I buscar el meu bé?

Hi ha qui diu que la moral no té a veure amb l'egoisme, sinó amb l'altruisme. Que la moral no té a veure amb la manera com ens tractem a nosaltres mateixos, sinó amb la manera com tractem els altres. Buscar el bé propi pot ser prudent o intel·ligent, però només es pot considerar moralment bo el fet de buscar el bé dels altres (i moralment dolent buscar el mal dels altres).

El problema d'entendre així la moral és que tractar bé els altres, tenir cura dels altres, buscar el bé dels altres, sempre té prioritat respecte tractar-se bé a un mateix, tenir cura d'un mateix, buscar el bé propi. I això ens porta a descuidar-nos a nosaltres mateixos, ens porta a l'autosacrifici, ens porta a ser el que la filòsofa estatunidenca Jean Hampton va anomenar *cuidadors obsessius*. Segons Hampton, aquesta manera d'entendre la moral acaba essent incongruent: si no tenim cura de nosaltres mateixos, si ens autosacrifiquem pels altres, llavors deixem de poder cuidar els altres de manera adequada i, en el cas límit, deixarem de poder-los cuidar.

Amb això no volem dir que no sigui important cuidar els altres. No volem dir que no hàgim de ser altruistes, sinó que potser amb això no n'hi ha prou, que també cal cuidar-nos a nosaltres mateixos, buscar també el nostre bé, la nostra satisfacció, la nostra felicitat. Volem dir que la moral té a veure amb buscar el bé dels altres i també amb buscar el bé propi. Que les persones, per poder cuidar els altres, també necessitem cuidar-nos a nosaltres mateixos.

Així doncs, què hem de prioritzar: el bé dels altres o el nostre bé? Potser hem de buscar un cert equilibri entre totes dues coses. Un cert equilibri que cadascú ha de valorar en cada moment de la vida, en cada situació concreta. I si no desenvolupem més aquesta proposta, potser és perquè la tasca de la filosofia no és donar pautes concretes d'actuació, sinó oferir eines per continuar reflexionant la vida a mesura que l'anem vivint.

“No n'hi ha prou amb ser altruistes. Per poder cuidar els altres, també necessitem cuidar-nos a nosaltres mateixos”

L'altruisme

Se'ns educa per ajudar els altres i ser bones persones, però és correcte cuidar-nos a nosaltres mateixos? Som racionalment altruistes o ens ho han fet creure?

ALBERT BOTTA

Altruisme (efectiu i eficaç) i racionalitat

L'ètica moderna recupera l'altruisme amb la proposta de dirigir científicament la societat. És el *veure per preveure i preveure per proveir* del positivisme (Comte). Racionalitat per assolir el benestar de tothom. Hi ha el precedent del filòsof-rei (Plató). El filòsof ha de governar perquè coneix la (Idea-autèntica-i-real de) veritat. Ell ha recuperat, *anamnesi*, les Idees que l'ànima ha *contemplat* en el Món de les Idees (abans d'in-corporar-se en la matèria que ofusca el coneixement). En l'un i en l'altre, la gestió racional de la societat duu a l'altruisme.

D'altra banda, la biologia i l'etologia descriuen comportaments altruistes en animals no humans. Els gens i la selecció l'han consolidat. La caça, la defensa, la fugida, etc., molt sovint s'han de fer cooperant per tenir èxit. La complexitat de la cultura i de la societat humana obre pas a explicacions psicosocials de l'altruisme i la reciprocitat (via socialització, aprenentatge i interiorització de rols altruistes).

Tanmateix, l'altruisme poc s'adiu amb l'història de guerres enteses com a solució a conflictes, la migració versus amenaça i problema, els riscos mediambientals en contrapartida de beneficis només per a alguns, la pobresa extrema, l'amenaça nuclear, el maltractament inherent de la ramaderia intensiva, etc. El clàssic *si vis pacem parbellum* ('si vols la pau, prepara't per la guerra') i els *campi qui pugui* mal lliguen amb l'altruisme. Fins a quin punt els fets anul·len l'altruisme i, al capdavant, la racionalitat màxima que el fonamenta?

Satisfacció emocional pel benestar general o mesquina *Schadenfreude* (alegria per la desgràcia aliena, en alemany)? L'altruisme és més efectiu/eficient si es pensa en tothom. Racionalitat i ètica es fonen en *El màxim de bé que podem fer: Com l'altruisme eficaç està canviant les idees de com viure èticament* (Singer), o del *Fent el bé millor: com l'altruisme efectiu ens pot ajudar a fer la diferència* (William MacAskill).

“La complexitat de la cultura i de la societat humana obre pas a explicacions psicosocials de l'altruisme i la reciprocitat”

**SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA**

**FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI**

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

Isidore de Souza, el pare de la democràcia de Benín

Com a president del Consell Superior d'aquest país africà, el bisbe va fer de mediador directe entre les parts en conflicte i va evitar una guerra. La seva experiència en el camp de la reconciliació ha estat exemple per a altres països.

REDACCIÓ

El fet que la transició democràcia al país africà de Benín, entre el 1989 i el 1990, es produís de forma pacífica és només gràcies a una persona: el bisbe Isidore de Souza (1934-1999). Malgrat ser descendent de Francisco Félix de Souza, un antic comerciant d'esclaus que va comandar un fort portuguès a Ouidah (Benín), aquest líder catòlic sempre va defensar els drets humans i la pau.

Va ser ordenat sacerdot el 1962, va continuar els seus estudis a Roma, on va romandre durant tot el Concili Vaticà II, i després va ensenyar a l'Institut Superior de Cultura Religiosa d'Abidjan, que va començar a transformar en l'Institut Catòlic d'Àfrica.

El 27 de desembre del 1990 va ser ordenat arquebisbe de Cotonou, seu econòmica i governamental de Benín. Va ser des d'aquest càrrec que, del 19 al 28 de febrer del mateix any, de Souza va impulsar la creació de la Conferència Nacional de les Forces Vives de la Nació, formada per cinc-cents delegats de totes les forces socials i polítiques del país.

En pocs dies, els membres d'aquesta trobada es van posar d'acord per implementar reformes democràtiques i econòmiques al país i renunciar a la violència. Amb la voluntat que els procés no descarrilés i amb el beneplàcit del Papa, de Souza es va incorporar al Govern de Transició i, del 1990 al 1993, va esdevenir president del Consell Superior de la República de Benín.

Com a president d'aquest organisme va fer de mitjancer directe entre les parts en conflicte i va evitar una guerra. Durant

els anys que va exercir aquest càrrec, diversos països de tot el món (França, Estats Units, Canadà, Txad, Suècia, Marroc...) el van convidar perquè expliqués la seva experiència de pau.

El 1993 va deixar la política i va tornar a l'església. I, malgrat els seus esforços com a bisbe de Cotonou, càrrec que va ocupar fins que va morir, ha passat a la història com "el pare de la democràcia" de Benín. Les seves paraules: "som responsables del que passi demà. Tant de bo cap bany de sang ens esquitxi i se'ns emporti amb les seves ones", avui, encara són recordades sovint pels polítics d'aquest país africà quan la situació s'escalfa.

UNA MOSTRA DEL SEU TARANNÀ

El 2 de febrer de 1991, el dia que va prendre possessió del càrrec de president del Consell Superior va posar en marxa una Jornada Nacional de Reconciliació que va tenir lloc el 13 de febrer de 1991. Un gest que marcava el seu estil. "Va pregonar els valors democràtics i ens va recordar la importància de l'ètica en la política", assegurava el sacerdot Rodrigue Gbédjinou, autor de dues obres sobre aquest bisbe atípic.

Nihon Hidankyo, la lluita antinuclear

Aquesta organització japonesa, formada per supervivents de les bombes d'Hiroshima i Nagasaki, ha guanyat el Premi Nobel de la Pau 2024 pel seu treball de més de set dècades.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Xavier Garí de Barbarà és doctor en Història i professor de la UIC

Les víctimes supervivents de les bombes atòmiques japoneses reben el nom de *hibakushas*, i representen un moviment de 175.000 persones que van viure sota els bombardejos atòmics d'Hiroshima i Nagasaki, i que avui viuen entre el Japó, Corea i altres parts del món. No hi ha xifres exactes dels morts a causa dels bombardejos del 6 i 9 d'agost del 1945, però les estimacions totals assoleixen prop de mig milió de víctimes mortals entre totes dues ciutats.

Els supervivents han viscut amb culpa i por durant dècades, i enguany han rebut el Premi Nobel de la Pau 2024 mitjançant l'organització que els aixopluga: Nihon Hidankyo. La finalitat inicial de l'associació era el suport a les víctimes de l'atac nuclear, que exigien que el Govern japonès les protegís. Però els objectius de fons que es van acabar desenvolupant més van ser, i

són, el treball constant i determinant per eliminar les armes nuclears al món, amb l'objectiu d'impedir cap altre atac atòmic com els del passat, ni cap guerra nuclear que en el futur pogués esclatar en qualsevol punt del planeta.

L'activitat més important que desenvolupaven per aconseguir sensibilitzar l'opinió pública mundial era fornir de milers de testimonis orals que denunciessin les atrocitats de les dues explosions nuclears nipones del 1945, per així tenir força internacional per pressionar que s'emetessin resolucions i crides públiques per aconseguir la fi del risc nuclear mundial amb el desarmament total. A més, també fan recerques, estudis i exposicions per demostrar les conseqüències gravíssimes de les bombes atòmiques i els perjudicis sobre la pau internacional i la concòrdia mundial.

Un primer fruit aconseguit amb un èxit global inapel·lable va ser l'aprovació per les Nacions Unides del Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears l'any 2017, cada vegada ratificat per més estats del món. Un dia, de la mateixa manera que es va posar fi a l'esclavitud, a la Inquisició, a l'apartheid o al Mur de Berlín, també es farà l'armament nuclear. Només cal la mateixa determinació i lluita per assolir-ho com s'han aconseguit tantes altres fites històriques que han fet del món un lloc més sa i millor.

EL CONTE

ROSER RIBOSA NOGUÉ

Il·lustrat per

ANNA COLL

Paradís perdut

I amb la seva arribada, tot va canviar. Fins aleshores ens bastàvem nosaltres set, però ella ho va capgirar tot. Enyoro aquella joventut meua, tan innocent, tan plàcida. Era un temps en què els dies eren tranquils com l'aigua del llac. Sovint no recordava la meua edat i necessitava comptar les osques que els meus germans havien fet a la capçalera del llit cada vegada que era el meu aniversari.

Ara, en canvi, els dies són imprevisibles com l'aigua del rierol. A estones són immòbils, i d'altres, un remolí. I tinc ben present quin dia és i quants dies falten per tornar-la a veure. I sé que avui faig seixanta anys i que ella vindrà a felicitar-me.

Abans ho celebràvem tot: la sortida del sol, l'anada a la mina, l'hora de l'esmorzar, l'hora del dinar, l'hora del berenar i l'hora del sopar. Sempre estàvem alegres i cantàvem cançons dels nostres avantpassats. No ens recava fer la feina feixuga.

Cada cop que un de nosaltres trobava un diamanant fèiem festa grossa. Deixàvem de treballar, ballàvem al ritme dels xiulets, i passàvem la resta del dia descansant. El nostre contacte amb els altres humans era gairebé inexistent. Al cap i a la fi, necessitàvem molt poc per viure perquè menjàvem de l'hort, beviem del pou abastit per l'aigua subterrània i teníem la nostra pròpia petita granja.

Ara hem entrat de ple en el món dels altres. Quan va passar aquella tragèdia ens vam veure

obligats a renunciar a tot el que teníem per salvar-la i, en certa manera, vam deixar de ser nosaltres. Des de llavors, el Vergonyós i jo som els únics que continuem amb el negoci de les pedres precioses, que hem mecanitzat. Els altres es passen el dia a ciutat fent altres feines. Ja no tenim temps de conrear la terra i alimentar els animals.

I és veritat que tenim molta més varietat de fruita, verdura i carn, però trobo a faltar les peres imperfectes, els tomàquets macats, el gust del que és realment autèntic. Ja no celebrem tantes coses com abans. De fet, molts dies menjo sol perquè fem torns a la mina amb el meu germà. I se'm fa un nus a la gola quan veig les altres sis cadires, totes buides, elles soles.

Què és millor? No ho sé. Només sento que no podria viure com abans, encara que tot tornés enrere. Puc continuar sent feliç, tot i que només a estones. He sentit massa de prop la mort, la maldat i l'amor. Crec que continuo sent bo, però ara per elecció. Potser té més mèrit? No ho sé.

I escric aquest diari per deixar constància de tot el que m'ha passat i perquè m'ajudi a entendre'm de nou. Malgrat que he après a parlar, continuo sent el més aïllat de tots. Només amb ella sento que retrobo la felicitat plena. Sé que el meu paper en la seva vida és secundari, però no puc evitar que cada respiració meua sigui un compte enrere per tornar-la a veure.

IMATGE EN CREIXEMENT

“El silenci que es converteix en partitura; les peces desordenades esperant la seva simfonia.”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d'Instagram (@miqmat) una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

L'equilibri
perfecte

Gaudir i
protegir

A la natura, els actes
incívics no hi caben.

Descobreix l'equilibri entre gaudir i protegir a
espaisnaturals.cat